

פרק ד'

החשבון השוטף במאזן התשלומים

1. קווי ההתפתחות העיקריים

ב־1974 חלה הרעה ניכרת במצב מאזן התשלומים של המשק. הגירעון בחשבון השוטף הסתכם ב־3,408 מיליון דולרים — עליית ערך פי שלושה במשך השנתיים האחרונות. כמחצית מהתוספת הממוצעת השנתית בין 1972 ל־1974 מקורה בגידול בכמות¹. בין 1972 ל־1974 עלה היבוא בערכו ב־45 אחוזים והעלייה הריאלית היתה בשיעור 16 אחוזים. היצוא הנומינלי עלה בערכו ב־27 אחוזים והגידול הריאלי היה בשיעור 5 אחוזים.

העלייה בסך הגירעון בין 1972 ל־1974 מקורה בעלייה חדה ביבוא הביטחוני ובגירעון המסחרי, וירידה מסויימת בעודף בחשבון השירותים.

עקב מלחמת יום הכיפורים חלה עלייה חדה בהיקף היבוא הביטחוני. היבוא הביטחוני הישיר², שהלך והצטמצם בהיקפו מאז שנת 1970 ועד 1973(9)³ החל לעלות בתלילות למן הרביע האחרון של 1973 והסתכם ב־1,152 מיליון דולרים בשנת 1974. הגירעון בחשבון השוטף, פרט ליבוא ביטחוני, הסתכם ב־2,256 מיליון דולרים (1,418 ו־692 מיליון דולרים ב־1973 וב־1972, בהתאמה). 40 אחוזים מתוספת הגירעון מקורה בגידול כמותי, והיתר — בעליית מחירים. השפעת הגידול הריאלי נתמקדה בין 1972 ל־1973 בעיקר בשל הלחצים האינפלציוניים שהיו ב־1973 במשק והתבטאו בהאטה בגידול היצוא הריאלי ובעלייה מהירה בגידול היבוא הריאלי, ואילו השפעת המחירים בולטת בין 1973 ל־1974.

הגירעון בחשבון המסחרי הסתכם ב־1974 ב־2,393 מיליון דולרים. כ־30 אחוזים מהגידול בגירעון נובעים מגידול כמותי.

בחשבון השירותים היה ב־1974 עודף בסך 137 מיליון דולרים לאחר 176 מיליון דולרים ב־1972. כאמור, נודעת לעליות המחירים בחו"ל השפעה רבה על הגידול בגירעון. עלייה מהירה חלה במחירי היבוא מאז 1972 עקב העלייה במחירי המוצרים הראשוניים ועליית מחיר הנפט. במחירי היצוא חלה עלייה עם התגברות קצב האינפלציה בארצות היצוא. עליית מחירי היבוא, שהיתה מהירה מעליית מחירי היצוא מאז 1972, הביאה להרעה בתנאי הסחר של המשק עד תחילת 1974. במשך השנה חל שיפור מה בתנאי הסחר, אולם עד סוף 1974 הם לא חזרו לרמה של תחילת 1973 (ראה גם פרק ו' להלן).

¹ לצורך השוואות בין 1974 ו־1973, ובין 1974(9) ו־1973(9) ראה לוחות נ' ד'־1 א' וב' בנספח. מכיוון שההחמרה הרבה במצב מאזן התשלומים החלה כבר ב־1973 בחרנו להראות את ההשוואה בין 1974 ו־1972. שיעורי השינוי בין שתי השנים, שיוזכרו להלן, הם שיעורי שינוי בממוצע שנתי. לגבי חישוב זה ראה הערה נוספת בלוח ד'־1.

² נטל הביטחון מתבטא גם ביבוא תשומות למערכת הביטחון שאינן נכללות במסגרת היבוא הביטחוני הישיר.

³ 358 מיליון דולרים ב־1973(9).

לוח ד' - 1

החשבון השוטף והחשבון המסחרי, 1972 עד 1974

מחירים שוטפים מיליוני דולרים			התוספת השנתית הממוצעת * מיליוני דולרים			התפלגות התוספת הממוצעת אחווים			מדד השינוי השנתי הממוצע		
1972	1973	1974	1973 (9)	1974 (9)	ערך	כמות	מחיר	ערך	כמות	מחיר	מחיר
א. החשבון השוטף											
3,261	5,325	6,844	3,416	5,032	1,464	535	929	100	37	63	145
2,129	2,654	3,436	2,050	2,506	575	98	477	100	17	83	127
1,132	2,671	3,408	1,366	2,526	880	437	452	100	49	51	179
2,771	4,072	5,692	3,063	4,163	1,203	354	849	100	29	71	143
642	1,418	2,256	1,013	1,657	628	256	372	100	41	59	188
2,707	3,847	5,541	2,869	4,077	1,161	339	822	100	29	71	143
2,116	2,645	3,434	2,044	2,505	583	107	476	100	18	82	128
591	1,202	2,107	825	1,572	578	232	346	100	40	60	202
ב. החשבון המסחרי											
1,900	2,896	4,096	2,198	2,973	889	200	689	100	23	77	147
1,082	1,366	1,703	1,067	1,227	276	31	245	100	11	89	126
818	1,530	2,393	1,131	1,746	613	169	444	100	28	72	175
1,836	2,672	3,945	2,004	2,887	855	185	670	100	22	78	147
1,069	1,357	1,701	1,061	1,226	284	40	244	100	14	86	127
767	1,314	2,244	943	1,661	571	145	426	100	25	75	174

* השינוי השנתי הממוצע התקבל כממוצע גיאומטרי לגבי יבוא והיצוא בהגדרות השונות. השינוי בגירעון התקבל כהפרש שבין השינוי ביבוא לשינוי ביצוא (כלומר, שיעור השינוי בגירעון הינו ממוצע משוקלל של שיעורי השינוי ביבוא וביצוא).

ב-1974(9) חלה ירידה ריאלית, בשיעור של 4 אחוזים, ביבוא המוצרים (29 אחוזים ב-1973(9)).

חלק מהירידה ביבוא נובע מירידה ביבוא אניות ומטוסים, שהוא סעיף בעל אי סדירות רבה, ומירידה ביבוא יהלומי גלם, שקשריו עם ההתפתחויות במשק רופפים. ללא שני סעיפים אלו חלה ביבוא עליית ערך של כ-60 אחוזים, ובכמות חלה בו עלייה בשיעור 10 אחוזים.

ההאטה בקצב הגידול ביבוא הקיפה את רוב סעיפיו. יוצא דופן הוא יבוא כלי תחבורה יבשתיים. בסעיף זה חל שינוי, במונחי כמות, בשיעור 57 אחוזים לעומת 21 אחוזים ב-1973(9). שיעור הגידול הנמוך ביבוא מכונות וציוד חל במקביל לירידה בביקוש לנכסי השקעה מייצור מקומי, ובסך הכול חלה עלייה ברכיב היבוא הישיר בהשקעות בציוד בשל הירידה היחסית במחיר נכסי השקעה מיבוא.

ביבוא נכסי צריכה חלה ירידה בכמות, שמקורה בירידה ביבוא המזון. גורם דומיננטי בירידה זו הוא הצמצום ביבוא הבשר הקפוא עקב ירידת הצריכה המקומית של מוצר זה. ביבוא מוצרים בני קיימא חלה האטה בשיעור הגידול הריאלי. האטה זו יש לראות על רקע הרמה הגבוהה של היבוא בשנתיים האחרונות. מקור העלייה בציפיות לייקור היבוא במסגרת התכנית הכלכלית החדשה ובציפיות לשינוי השער.

ביבוא התשומות פרט ליהלומים היתה ב-1974(9) עלייה כמותית בשיעור של כ-10 אחוזים; אולם יבוא התשומות פרט ליהלומים ב-1974(9), במונחי כמות, המתחייב מרמת הפעילות במשק, היה צריך לרדת בכ-4 אחוזים לעומת היבוא ב-1973(9). שיעור הגידול הגבוה שחל בו למעשה, נובע, כנראה, מתהליך של צבירת מלאי שהחל כבר ב-1973. עליית המחירים הבינלאומיים מאז סוף 1972, וירידתו החזקה של הדולר בשוקי אירופה במחצית הראשונה של 1973 הביאו למגמת עלייה במחירי היבוא ב-1973 והגדילו את כדאיות אחזקת מלאי ברמה גבוהה. במחצית הראשונה של 1974 המשיכו המחירים הבינלאומיים לעלות, ולעלייה זו נתווספו ציפיות לייקור היבוא במסגרת המדיניות הכלכלית החדשה. העלייה המהירה בפעילות הכלכלית לאחר המלחמה, הציפיות להקצבת מטבע חוץ והאפשרות לקבלת אשראי מחו"ל למימון יבוא התשומות עודדה גם היא את צבירת המלאי.

בהתפתחות הריאלית של היבוא במשך השנה ניכרת ברביע השני חזרה לרמה של הרביע שלפני המלחמה. מקורה של העלייה בגידול ביבוא מוצרים בני קיימא (עלייה ריאלית של 17 אחוזים לעומת הרביע הראשון בנתונים מנוכי עונתיות) וביבוא תשומות, פרט ליהלומים, דלק וחלקי חילוף (17 אחוזים לעומת הרביע הראשון של השנה). ברביע השלישי חלה עלייה קטנה הנובעת מעלייה ביבוא יהלומי הגלם, וברביע הרביעי חזר היבוא לרמת הרביע השני, בעיקר בגלל הירידה ביבוא מוצרים לצריכה, ביבוא יהלומי גלם וביבוא דלק, בעוד שבתשומות פרט ליהלומים דלק וחלקי חילוף חלה עלייה גדולה.

בשני החודשים הראשונים של 1975 היה סך היבוא נטו (פרט לאניות ומטוסים) ברמה חודשית ממוצעת של כ-370 מיליון דולר (נתונים מנוכי עונתיות) לעומת רמה חודשית של כ-360 מיליון דולר בחצי השנה הקודמת. בחודש מארס חלה ביבוא ירידה של כ-100 מיליון דולר, והוא הסתכם ב-270 מיליון דולר. ייתכן, שבאה כאן לידי ביטוי השפעת הפיחות – השינוי בציפיות, התייקרות היבוא וההגבלות עליו שהטילה הממשלה.

בתשעת החודשים הראשונים של 1974 חלה ירידה כמותית ביצוא המוצרים. ביצוא החקלאי חלה עלייה בכמות, המשקפת עלייה ביצוא ההדרים וירידה ביצוא החקלאי האחר. ביצוא היהלומים חלה ירידה בערך ובכמות זו הפעם הראשונה מאז 1970, עקב המשבר העולמי שפקד ענף זה. יצוא המחצבים נהנה מרמת ביקוש גבוהה, והירידה הכמותית בו נובעת ממגבלות בהיצע בטווח הקצר, שהוחרפו בהשפעת המלחמה ברבע הראשון של השנה.

לוח ד'2

החשבון השוטף *, 1968 עד 1974

(מיליוני דולרים)

סך כל החשבון השוטף	החשבון השוטף עם השטחים	הגירעון, פרט ליבוא בטחוני	ה ג י ר ע ו ן			ה י צ ו א			ה י ב ו א					סך הכול פרט ליבוא בטחוני	סך כל היבוא	יבוא בטחוני	שירותים	מוצרים
			סך הכול	שירותים	יבוא בטחוני	החשבון המסחרי	סך הכול	שירותים	מוצרים	יבוא בטחוני	סך כל היבוא	שירותים	מוצרים					
א. מחירים שוטפים																		
—648	32	—431	—680	28	—249	—459	1,132	534	598	1,563	1,812	506	249	1,057	1968			
—869	54	—589	—922	—8	—334	—580	1,265	586	679	1,854	2,188	595	334	1,259	1969			
—1,234	57	—664	1,288	—9	—624	—655	1,361	644	717	2,025	2,649	653	624	1,372	1970			
—1,228	40	—713	—1,268	146	—555	—859	1,814	914	900	2,527	3,082	768	555	1,759	1971			
—1,101	31	—642	—1,132	176	—490	—818	2,129	1,047	1,082	2,771	3,261	871	490	1,900	1972			
—2,642	29	—1,418	—2,671	112	—1,253	—1,530	2,654	1,288	1,266	4,072	5,325	1,175	1,253	2,836	1973			
—3,356	52	—2,256	—3,408	137	—1,152	—2,393	3,436	1,733	1,703	5,692	6,844	1,596	1,152	4,096	1974			
—789	20	—451	—809	130	—358	—581	1,546	775	771	1,997	2,355	645	358	1,352	(9) 1972			
—1,345	21	—1,013	—1,366	118	—353	—1,131	2,050	983	1,067	3,063	3,416	865	353	2,189	(9) 1973			
—2,496	30	—1,657	—2,526	—89	—869	—1,746	2,506	1,279	1,227	4,163	5,032	1,190	869	2,973	(9) 1974			

ב. שינויי מחירים

1969	4	6	5	4	4	6	4	5
1970	1	4	4	2	2	7	2	5
1971	4	3	7	4	5	8	6	4
1972	6	5	4	5	5	2	18	5
1973	28	11	12	20	23	13	24	18
1974	38	13	22	29	33	31	17	24
(9) 1973	24	11	10	19	20	11	17	11
(9) 1974	43	14	23	32	35	33	25	18

ג. שינויי כמות

1969	14	27	12	16	14	7	6	24	27	30	33
1970	8	80	5	18	7	7	3	10	80	37	12
1971	24	-14	10	12	19	21	31	26	-14	-4	5
1972	2	-16	9	-	4	12	12	12	-16	-16	-17
1973	19	130	21	36	20	3	9	6	130	95	67
1974	3	-19	11	-	5	5	3	4	-19	-5	9
(9) 1973	31	-11	22	22	27	12	14	13	-11	40	84
(9) 1974	-5	115	12	12	1	-3	-2	-7	115	39	7

* על יסוד רישום היבוא ט"ס.
ה מקור: הלשכה הכרכזית לסטטיסטיקה.

1972	1	455.0	452.7	124.6	286.0	253.1	129.7	169.0	199.6	118.8	13.8	—
	2	478.9	453.1	120.8	259.5	254.7	127.1	219.4	198.4	113.6	13.8	8.2
	3	414.6	452.6	121.5	229.0	274.2	134.7	185.6	178.4	100.1	16.1	0.5
	4	548.3	541.5	140.0	312.3	308.1	143.6	236.0	233.4	135.9	20.1	4.4
1973	1	578.9	568.1	144.6	352.7	312.4	144.3	226.2	255.7	145.0	4.7	2.1
	2	706.5	666.8	148.3	362.3	355.5	144.5	344.2	311.3	152.6	94.7	3.9
	3	755.4	800.5	158.3	359.6	415.9	155.8	395.8	384.6	161.2	94.7	0.3
	4	677.9	702.1	121.2	308.3	314.4	112.2	369.6	387.7	131.5	30.7	2.4
1974	1	895.1	880.5	144.4	424.5	378.4	147.9	470.6	502.1	140.4	2.2	0.5
	2	1086.1	1015.3	156.9	442.6	427.1	145.0	643.5	588.2	170.5	35.8	0.7
	3	993.6	1078.4	162.1	383.4	449.7	146.2	610.2	628.7	180.3	48.0	4.0
	4	1072.5	1089.5	155.3	472.1	474.0	146.6	600.4	615.5	165.3	64.5	8.8
1975	ינואר	360.6	365.7	—	159.5	157.3	—	201.1	208.4	—	3.7	—
	פברואר	346.0	374.5	—	163.8	152.1	—	182.2	222.4	—	—	—
	מארס	296.0	272.3	—	167.9	141.2	—	128.1	131.1	—	—	—
	ינואר-מארס	1002.6	1012.5	—	491.2	450.6	—	511.4	561.9	—	3.7	—

* מדד הכמות מחושב לפי שיעור הגידול בסדרות המנוכות עונתיות. שיעור גידול זה חושב בעזרת שימוש במדד המחירים המתאים לבני הסדרות המנוכות עונתיות. במדה שהעונתיות מושפעת גם ע"י המחירים, ישנה הסיה בדרך בניית הסדרה. כבסיס לסדרה שימש ממוצע 1970.

ביצוא התעשייתי, פרט ליהלומים ולמחצבים, חלה האצה בשיעור הגידול לאחר מגמת האטה מאז סוף 1971. הגידול הכמותי ביצוא ב-1974 (9) היה בשיעור של כ-6 אחוזים לאחר כ-4 אחוזים ב-1973 (9) 7 אחוזים ב-1972 ו-20 אחוזים במוצע בשנים 1967—1971.

מבחינת הגורמים הקובעים את התפתחות היצוא אין התקופה אחידה ויש בה שוני רב בעוצמה ובכיוון של ההשפעה של הגורמים השונים. בגידול היצוא ב-1974 יש משקל רב לגורמים מיוחדים, שהביאו לדיפרנציאציה גדולה בהתפתחות היצוא בענפים השונים, כאשר הגידול ביצוא מתרכז במספר קטן של ענפים, ואילו ברוב ענפי התעשייה המוכרים הן ליצוא והן לשוק המקומי לא חל גידול.

ברווחיות היצוא חלה הרעה במחצית הראשונה של השנה. במחצית השנייה של 1974 חל בה שיפור.

בין סוף 1971 לסוף 1972 נפסקה העלייה התלולה ברווחיות היצוא שהחלה ב-1966. מאז החל המשק מתאושש מן המיתון ועד שנת 1971 לוותה העלייה ברווחיות בעלייה איטית בביקוש המקומי ובעלייה איטית במחירי התשומות. ב-1971 וב-1972 החלו להתפתח לחצי ביקוש על רקע של תעסוקה מלאה. קצב העלייה ברכיבי ההוצאות הוחש, והיה מהיר יותר מזה של התמורה ליצוא בחלק מן התשומות. במקביל חלה האטה בהתרחבות היצוא. מאז הרביע השני של 1973 חל שיפור ברווחיות, כאשר ירידת שער הדולר ביחס למטבעות האירופיים הביאה לפיחות הל"י, הצמודה אליו ביחס לאותן מטבעות (בין ינואר ליולי 1973 ירד שער הל"י ב-14 אחוזים לעומת המטבעות האירופיים). התחזקות הדולר במחצית השנייה של 1973 ובראשית 1974 ועליות מהירות של מחירי התשומות המקומיות, הביאו לקצב עלייה נמוך יותר בתמורה ליצואן מאשר בתשומות במחצית הראשונה של 1974. במחצית השנייה של השנה התחדשה מגמת העלייה ברווחיות עם הגדלת התמריצים ביולי 1974 והתחדשות מגמת הירידה בדולר מאז חודש ספטמבר. גורם נוסף שתורם לעלייה ברווחיות הוא הפיחות בנובמבר 1974.

גורם שהשפעתו על התפתחות היצוא ב-1974 היתה רבה מאוד הוא הביקוש בחו"ל. הנסיגה הכלכלית במשק העולמי הביאה להאטה רבה בגידול שוקי היצוא של ישראל. ירידת הביקוש בחו"ל בעיקר הביקוש למוצרי צריכה פגעה קשה ביצוא הישראלי של מוצרי צריכה, שכן חלק גדול ממנו הוא מוצרי צריכה בעלי גמישות הכנסה גבוהה. לעומת זאת לא חלה האטה בביקוש למוצרים המיועדים להשקעה במכונות וציוד. ביצוא קבוצת ענפים זו יש משקל רב לגורמים ספציפיים, שהתנהגותם ב-1974 תרמה להתרחבות היצוא.

גורם שלישי בהתפתחות היצוא הוא הביקוש המקומי. ב-1974 לא היה הביקוש המקומי גורם בולם להתרחבות היצוא ברוב הענפים, בעיקר בחלקה השני של השנה, בעוד שמאז 1971 הביא הביקוש המקומי להפניית תפוקה מיצוא לשיווק מקומי.

ביצוא התעשייתי פרט ליהלומים, אניות ומטוסים היו תנודות במשך השנה (נתונים מנוכי עונתיות). נראה, כי ברביע האחרון של שנת 1974 עמד הייצוא על רמה כמותית הדומה לזו שלפני המלחמה, אך חלה בו ירידה לעומת הרבעון השלישי בשנה. נראה, שגם בתחילת 1975 לא חל ביצוא זה גידול ריאלי — בשלושת החודשים הראשונים של 1975 עלה היצוא ב-4 אחוזים בערך לעומת הרבעון האחרון של 1974 (נתונים מנוכי עונתיות). נראה, שחלק גדול מן העלייה, אם לא כולה, נובע מעליית מחירים בדולרים. ירידת שער הדולר בשוקי אירופה הביאה לפיחות של 4 אחוזים במוצע בין שתי התקופות הללו. אם נוסיף גם את עליית המחירים בחו"ל נקבל המשך הירידה הריאלית ביצוא התעשייתי.

2. התפתחות מחירי הסחורות בחוץ לארץ

כאמור, נודעה חשיבות רבה לעליות המחירים המהירות בחו"ל על הגידול בגירעון המסחרי. מחירי היבוא עמדו בסוף הרביעי הרביעי של 1974 ברמה הגבוהה בכ-85 אחוזים מרמתם באמצע 1972 (לוח ד' 4¹), ואילו מחירי היצוא עלו בתקופה זו בכ-40 אחוזים. קיים הבדל במקורות עליית המחירים בין 1973 ל-1974. ב-1973 נבעה עליית מחירי היבוא מן העלייה הגדולה במחירי המוצרים הראשוניים בעולם² והירידה בשער הדולר יחסית למטבעות האירופיים. ב-1974 נובעת העלייה במחירי היבוא ממקור אחר — עליית מחירי הנפט. מחירי הדלק (למשק הישראלי) עלו ב-1974 פי ארבעה וחצי לעומת ממוצע 1973(9), כאשר השיא הינו ברביעי השני של השנה — פי חמישה מממוצע 1973(9). לעומת זאת חלו ירידות מחירים של מוצרים ראשוניים רבים מאז המחצית

לוח ד' 4

תנאי הסחר של ישראל, 1969 עד 1974

מחירי היבוא	מחירי היצוא	תנאי הסחר *	מחירי היבוא פרט ליהלומים	מחירי היצוא פרט ליהלומים	תנאי הסחר פרט ליהלומים
(מדדים: 100 = 1968 **)					
1969	105.0	104.7	99.7	104.4	99.3
1970	105.6	104.4	98.9	107.2	96.5
1971	109.2	108.4	99.3	111.9	94.4
1972	115.7	116.2	100.4	117.4	93.6
1973	148.0	142.8	96.5	150.5	86.9
1974	203.5	169.1	83.1	212.1	78.5
(מדדים: 100 = 1972 ***)					
1 1973	107.2	110.4	103.0	105.6	100.0
2	120.3	122.6	101.9	119.5	99.2
3	136.9	133.1	97.2	137.3	95.4
4	146.5	131.2	89.6	148.9	86.9
1 1974	178.6	135.4	75.8	185.9	73.2
2	192.2	148.4	77.2	198.8	74.1
3	183.4	147.2	80.3	190.7	79.1
4	184.7	148.9	80.6	196.3	80.0
**** 1973	128.0	123.3	96.3	128.3	93.4
1974	184.8	144.9	78.4	193.0	76.6

* מדד מחירי היצוא מחולק במדד מחירי היבוא.

** מדדי המחירים על בסיס 1968 הנם מדדי פשה.

ב-1973 עברה הלשכה לחישוב מדדי מחירים על בסיס 1972. כדי לקבל את מדדי המחירים ל-1973 ול-1974 על בסיס 1968 שורשרו המדדים של שנים אלו על בסיס 1972 במדד המחירים של 1972 על בסיס 1968.

*** לצורך השוואה בין הרביעים השתמשנו במדד מחירים הבנוי על סל קבוע (הרכב לפי 1973) וזאת כדי לנכות השפעה של שינוי מחירים, הנגרם כתוצאה משינוי הרכב הסל מרביעי לרביעי.

**** מדדים שנתיים אלו (על בסיס 1972) מחושבים לפי הסל ששימש לחישוב המדדים הרבעוניים.

¹ לצורך השוואה בין רביעים השתמשנו במדד מחירים בו הרכב הסל קבוע. מדד כזה מתאים יותר לבדיקת שינוי מחירים מתקופה לתקופה מאשר מדד מחירים בו הרכב הסל משתנה, המתאים יותר לשימוש כדפליטור. (כאלו הם מדדי המחירים בלוח ד' 5).

² עליית המחירים של חלק ממוצרים אלו למשק הישראלי — ראה בלוח ד' 6.

השנייה של 1974, והתנודות בשער הדולר ב-1974 היו פחות חריפות מאשר אלו שב-1973. במחצית השנייה של 1974 ניכרת מגמת ההאטה בקצב עליית מחירי היבוא, אולם התחדשות הירידה בשער הדולר מאז ספטמבר 1974 ועד מארס 1975¹ גוררת עלייה במדד היבוא, שכן מחירי היבוא מבוטאים בדולרים.

עליית מחירי היצוא נובעת מהאינפלציה בשוקי היצוא של ישראל, ומהירידה בשער הדולר יחסית למטבעות האירופיים.

החל מאמצע 1972 ועד הרביע האחרון של 1974 היתה עליית מחירי היבוא מהירה מעליית מחירי היצוא, ועל כן הורעו תנאי הסחר של המשק הישראלי² (היחס בין מחירי היצוא למחירי היבוא (פרט ליהלומים)³. יחס זה ירד מאז אמצע 1972 ועד לרביע הראשון של 1974 ב-24 אחוזים (לוח ד'-4). בשלושת הרביעים שלאחר מכן חל שיפור מסוים: עליית מחירי היבוא היתה איטית מזו של מחירי היצוא. ברביע האחרון של 1974 עמד היחס על 80 לעומת ממוצע 1972 — יחס שהוא נמוך גם מממוצע 1974 וגם מממוצע 1973. עליות המחירים המהירות בחו"ל וההרעה בתנאי הסחר⁴ תרמו את חלקו המכריע של הגידול בגירעון בחשבון המסחרי בין 1972 ל-1974, ועוד יותר מכך בין 1973 ל-1974 (ראה לוח נ'-ד'1 בנספח לדוח זה).

עליית מחירי היבוא סי"ף למשק אינה שווה לעליית מחירי היבוא לצרכן בשל ההטלים והסוב-סידיות, המהווים חלק מהמחיר לצרכן. חלק ניכר מהמוצרים, שבהם חלו עליות מחירים בינלאומיות בשיעור ניכר, הינם מוצרים, הנכללים במסגרת היבוא הממשלתית, ומחירים בפיקוח הממשלה. המחיר לצרכן היה במשך זמן רב נמוך מהמחיר הבינלאומי בגלל התמיכה שנתנה הממשלה למוצרים אלו. עם הורדת הסובסידיות התקרב המחיר לצרכן למחיר הבינלאומי של אותם המוצרים. עליית מחירי היבוא בין 1972 ל-1974 היתה מהירה מעליית מחירי התוצר — 76 אחוזים לעומת 61 אחוזים, בהתאמה, כך שחלה עלייה במחיר היחסי של היבוא. למרות זאת מהיר הגידול ביבוא מהגידול בתוצר.

עליות המחירים בחו"ל הינן גורם אקסוגני למשק הישראלי, אולם השפעתן על מאזן התשלומים של ישראל הינה דומיננטית. כדי לפתור את בעיית הגירעון במאזן התשלומים נקטה הממשלה שורת צעדים בתחום השער האפקטיבי, שמטרתם לעודד את היצוא ולהקטין את היבוא. מאז אוגוסט 1971 ועד נובמבר 1974 (עד לפני הפיחות) הועלה השער האפקטיבי ליצוא⁵ ב-19 אחוזים: מ-5.09 ל"י לדולר ל-6.04 ל"י לדולר, בעוד שהשער האפקטיבי ליבוא לשם יצוא הועלה באותה תקופה בכ-11 אחוזים (לוח ד'-20), בכך עלה השער האפקטיבי לערך המוסף ב-13 אחוזים⁶. העלאת השער נעשתה בשלבים ע"י הגדלת הפרמיות ליצוא מחד גיסא והעלאת היטל הביטחון על היבוא, מאידך גיסא, כאשר, כאמור, עליית השער ליצוא מהירה יותר. הצעד האחרון היה הפיחות בנובמבר 1974. הפיחות בשער הרשמי היה בשיעור 43 אחוזים, מ-4.20 ל"י לדולר ל-6 ל"י לדולר. עם הפיחות הורד היטל הביטחון מ-35 ל-15 אחוזים, כך שלמעשה,

¹ בין ספטמבר 1974 למארס 1975 ירד השער הממוצע של הל"י בכ-13 אחוזים. שער הל"י הממוצע בחודש מארס 1975 הגיע לנקודת השפל של חודש יולי 1973 (לוח ד'-7).

² מחירי היבוא של הסחורות נמדדים סי"ף, בעוד שמחירי יצוא הסחורות נמדדים פו"ב. מכאן שבעליית מחירי היבוא נכללת, העלייה בהוצאות ההובלה, שבחלקה היא הכנסה של חברות הספנות הישראליות הנרשמות בחשבון השירותים. למדידת תנאי הסחר השתמשנו במדדי המחירים של יבוא ויצוא הסחורות בלבד בגלל הבעייתיות בחישוב מדד מחירי השירותים.

³ מדדי המחירים ביהלומים הינם פרובלמטיים מבחינה סטטיסטית ומהימנותם לקויה, ולכן הבאנו את המדדים, פרט ליהלומים.

⁴ גם כאשר מחירי היבוא והיצוא עולים באותו יחס, גדל הגרעון.

⁵ לקבוצות התמריצים העליונה.

⁶ למוצר המקבל תמריץ לפי קבוצת הערך המוסף העליונה, ושהערך המוסף שלו הינו 70 אחוזים. ככל שאחוז הערך המוסף נמוך יותר — העלייה בשער האפקטיבי לדולר ערך מוסף בקבוצה זו גבוהה יותר.

מדד מחירים בסתר חוץ, 1969 עד 1974

מזה : פרי הדר	יצוא חקלאי	סך כל היצוא התעשייתי, פרט ליהלומים	סך כל היצוא, פרט ליהלומים	סך כל היצוא	נכסי השקעה	דלק	תשומות לחשייה, פרט ליהלומים	מזה : מזון	נכסי צריכה	סך כל היצוא, פרט ליהלומים ולדלק	סך כל היצוא, פרט ליהלומים	סך כל היצוא	ממוצע לתקופה	
1968 = 100														
105.9	104.5	103.5	103.7	104.7	105.1	102.1	105.4	103.1	102.8	104.6	104.4	105.0	1969	
99.9	99.4	105.1	103.5	104.4	108.1	100.5	107.1	107.9	106.1	107.6	107.2	105.6	1970	
107.6	105.1	105.7	105.6	108.4	108.4	112.8	109.6	132.0	117.5	111.3	111.9	109.2	1971	
107.7	107.2	110.9	109.9	116.2	117.1	135.2	115.3	155.9	128.5	117.1	118.0	115.8	1972	
121.4	124.8	133.8	131.6	145.1	144.1	191.5	149.1	216.9	161.2	148.7	151.9	148.4	1973	
*1972 = 100														
105.6	111.1	120.6	119.0	122.9	122.5	141.6	128.2	138.6	128.1	127.0	128.2	127.9	1973	
113.1	121.0	159.5	151.6	145.5	132.7	527.8	165.2	195.8	154.8	157.0	180.7	175.9	1974	
1972 = 100														
..	109.7	106.3	107.7	111.8	105.8	107.7	108.6	105.0	103.7	166.7	106.7	108.3	1	1973
..	122.9	118.2	119.2	123.6	119.5	113.6	118.8	140.3	124.9	119.7	119.4	120.6	2	
..	137.0	126.2	126.8	131.6	135.8	123.5	139.0	155.2	141.9	138.3	137.4	136.9	3	
..	121.4	131.6	129.3	131.1	132.6	183.0	155.3	156.2	140.8	146.4	151.2	149.8	4	
104.4	113.3	144.6	135.5	134.0	124.9	583.9	154.0	167.4	142.3	145.4	172.1	168.2	1	1974
122.0	113.5	158.3	148.5	148.1	132.9	575.2	167.2	194.6	150.2	157.5	178.5	173.5	2	
167.3	142.6	163.6	161.1	149.8	133.9	494.6	165.7	194.2	155.3	158.2	184.9	180.0	3	
122.3	139.1	169.3	163.6	150.9	141.1	485.7	171.9	230.5	173.0	165.5	186.5	181.5	4	

* ב־1973 עברה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לחישוב מדדי מחירים על בסיס שנת 1972. כתוצאה משינוי שנת הבסיס יש הבדל בין המדדים ל־1973 הנגזרים מן המדדים שעל בסיס 1968, ובין אלו המחושבים ישירות על בסיס 1972.

ה מ ק ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

מדד מחירי * מוצרי יבוא נבחרים, 1973 עד 1975

(100.0=1972)

(ינואר-מרס) 1975	1974	1973	
311.3	252.4	197.3	חיטה
245.6	256.9	160.3	סורגום
292.6	245.6	194.9	תירס
374.2	298.9	189.0	שעורה
220.1	170.8	165.2	סויה
464.0	186.3	120.3	סוכר

* מדד המחירים חושב לפי תאריך שחרור הסחורה מהמכס.

התייקר היבוא לשם יצוא ב-22 אחוזים בלבד. עליית השער ליצוא היתה בשיעור דומה — 21 אחוזים, אולם אם נתחשב גם בתוספת התמריץ, שקיבל היצוא בינואר 1975, הועלה מחיר היצוא ב-26 אחוזים (לוח ד' 20). בשער האפקטיבי לדולר ערך מוסף חלה עלייה גדולה יותר — 28 אחוזים (לוח ד' 21), כך שבסך הכול מאז אוגוסט 1971 עלה השער ליצוא ב-50 אחוזים, בעוד שהשער ליבוא לשם יצוא עלה ב-36 אחוזים בלבד.

נוסף על פעולות בתחום עידוד היצוא נקטה הממשלה מספר צעדים, שנועדו לצמצם את היקף היבוא. בנובמבר 1973 הועלה מס הקנייה על היבוא, נוסף על העלאת היטל הביטחון ב-5 אחוזים. בינואר 1974 צמצמה הממשלה את הסובסידיות על מצרכי מזון יסודיים, ובכך הועלה השער האפקטיבי של היבוא לצרכן. ביולי 1974, במסגרת התכנית הכלכלית החדשה, הועלה היטל הביטחון ב-10 אחוזים כמו כן הוטלו מסי קנייה על מספר מסויים של מוצרים מיבוא. הצעד הדרסטי הבא היה בנובמבר 1974, עת בוצע הפיחות. השער האפקטיבי ליבוא עלה בשיעור גבוה משיעור הפיחות בשער הרשמי בתוספת היטל הביטחון, שכן הממשלה צמצמה בצורה ניכרת את היקף הסובסידיות למוצרים בסיסיים, ותרמה לעליית השער האפקטיבי ברכיב היבוא של מוצרים רבים. כמו כן הוטל איסור על יבוא ל-6 חודשים על מספר מוצרי מותרות.

יש לזכור, שבד בבד עם שורת הצעדים שנעשו ב-1974 ושנועדו לייקר היבוא ולצמצמו, הוחלט על הורדת מכסים על מוצרים מסויימים במסגרת תוכנית החשיפה. צעדים אלה, כשלעצמם, תורמים להקטנת העיוותים, הנובעים מקיום שיעור הגנה גבוה על הייצור המקומי.

ב-1973 עברו המדינות המפותחות בעולם לשיטת שערי חליפין נידים. מדיניות שער החליפין של הל"י נשארה, להלכה, מדיניות שער קבוע ביחס לדולר האמריקאי. בתנאים אלו הפכה הל"י למטבע ניד ביחס למטבעות האירופיים. ניד כזה אינו תלוי בהתפתחויות הכלכליות במשק הישראלי ואינו מתאים תמיד לצורכי המשק. כאשר ההיצמדות לדולר הביאה לירידת שער הל"י ביחס למטבעות האירופיים, התאים כיוון השינוי לצורכי המשק, אולם ייסוף הדולר עלול לפגוע במשק הישראלי הן על ידי פגיעה ביצוא — ע"י הקטנת רווחיותו, והן ע"י פגיעה בניסיונות לצמצום היבוא ע"י הוזלת מחיריו. כן יש לציין, שעלייה ברווחיות היצוא, הנובעת מירידת שער הל"י ביחס למטבעות האירופיים בתנאים הללו, אינה יכולה לבוא במקום מדיניות עידוד מכוונת, באמצעות העלאת השער האפקטיבי, בשל אי הוודאות שבאופיה.

לוח ד' - 7

שינויי שער החליפין הממוצעים * של הל"י לעומת ההסדר הסמיתסוניאני (22.12.71)
(ממוצעים שנתיים ורבעוניים)

סך כל היצוא	יצוא חקלאי	יצוא תעשייתי פרט ליהלומים	סך כל היבוא	נכסי תצרוכת	יבוא תשומות לייצור	יבוא נכסי השקעה	
0.21	0.04	-0.17	-0.21	0.20	-0.38	0.01	1972
8.57	10.76	6.19	6.44	10.10	5.57	7.18	1973
7.66	9.69	5.40	4.73	8.21	4.05	4.87	1974
0.28	0.28	0.20	0.19	0.21	0.24	0.06	1 1972
0.63	0.79	0.49	0.52	0.74	0.49	0.50	2
0.56	0.33	0.07	0.07	0.65	-0.13	0.31	3
-0.65	-1.54	-1.43	-1.63	-0.79	-2.11	-0.84	4
3.57	3.54	1.79	2.01	4.09	1.40	2.70	1 1973
8.29	10.01	5.97	6.24	9.60	5.67	6.40	2
13.16	17.59	10.25	10.76	15.81	9.55	11.77	3
9.28	11.90	6.75	6.75	10.91	5.65	7.84	4
4.71	5.38	2.83	1.84	5.11	1.17	2.39	1 1974
9.23	11.75	6.65	6.63	9.88	5.68	6.40	2
7.47	9.53	5.32	4.56	7.82	4.04	4.62	3
9.24	12.08	6.79	5.96	10.02	5.32	6.05	4
14.78	19.65	11.31	11.12	16.68	10.22	11.24	1975 ממוצע ינואר-מרץ
חודשים נבחרים **							
-0.73	-1.68	-1.53	-1.75	-0.89	-2.24	-0.94	1972 נובמבר
14.98	20.30	12.00	12.53	18.02	11.40	13.25	1973 יולי
2.44	2.37	0.98	-0.27	3.32	-0.99	0.49	1974 ינואר
10.20	13.20	7.44	7.29	11.09	6.60	7.61	1974 מאי
6.44	7.97	4.36	3.42	6.58	2.91	3.50	1974 ספטמבר
16.00	21.16	12.30	12.28	18.10	11.37	12.38	1975 מרץ
14.11	18.79	10.78	10.50	16.03	9.58	10.77	1975 אפריל

* משוקללים לפי הרכב הסחר.
** שיא או שפל בדולר.

יבוא המוצרים ב-1974 (9)¹ הסתכם ביותר מ-3 מיליארד דולרים. במחירים קבועים חלה ביבוא ירידה של 4 אחוזים, הנובעת מירידה בשני סעיפים גדולים, שקשריהם להתפתחות הכלכלית במשק חלשים — יבוא אניות ומטוסים ויבוא יהלומי גלם. בניכוי שני סעיפים אלו, גדל היבוא, במונחי כמות ב-10 אחוזים לעומת 16 אחוזים בתקופה המקבילה ב-1973 (9) (לוח ד'-8).

יבוא אניות ומטוסים, שהינו סעיף המאופיין באי סדירות רבה, הסתכם ב-1974 (9) ב-86 מיליון דולר, לאחר שהיה בהיקף של 1,974 מיליון דולר ב-1973 (9).

ביבוא יהלומי גלם חלה ירידת ערך של כ-16 אחוזים לאחר עלייה של 86 אחוזים ב-1973 (9). ירידה זו קשורה במשבר העולמי בענף היהלומים, שהחל נותן אותותיו כבר בחלקה האחרון של שנת 1973, והתחזק בשנת 1974. נראה שהירידה בסעיף זה אינה רק ירידת ערך אלא גם ירידה בכמות, וייתכן שחל ב-1974 (9) מעבר לרמת מלאי נמוכה יותר; שכן ירידת הכמות ביבוא גדולה מירידת הכמות ביצוא (יש להסתייג כאן, שכן חישוב השינוי בכמות מבוסס על שימוש במדדי מחירים של יצוא ויבוא יהלומים שבהם קיימת בעייתיות רבה מבחינה סטטיסטית, ולכן מהימנותם לקויה).

ביתר הקבוצות העיקריות של היבוא² בולטת הירידה הריאלית ביבוא מוצרים לצריכה — 2 אחוזים לאחר עלייה תלולה ב-1973 (9). בגידול יבוא התשומות, פרט ליהלומי הגלם, היתה האטה במונחי כמות — 10 אחוזים לעומת כ-17 אחוזים ב-1973 (9), ואילו ביבוא נכסי השקעה, פרט לאניות ומטוסים, היתה החשה — 15 אחוזים לעומת 12, בהתאמה.

הירידה הריאלית ביבוא מוצרי צריכה הינה תוצאה של ירידה גדולה ביבוא מזון: 17 אחוזים במונחים כמותיים לאחר עלייה של 11 אחוזים ב-1973 (9). הגורם הדומיננטי בירידה בסעיף זה הוא הירידה הגדולה ביבוא בשר קפוא מצד הממשלה: מ-45 מיליון דולר ב-1973 (9) ל-9 מיליון דולר ב-1974 (9). במוצרי צריכה שוטפת חלה עלייה ריאלית של 11 אחוזים, לאחר עלייה של 17 אחוזים ב-1973 (9), ואילו ביבוא מוצרים בני קיימא חלה ב-1974 (9) האטה רבה בשיעור הגידול — כ-5 אחוזים בכמות לעומת כ-56 אחוזים ב-1973 (9). בסעיף זה עלה יבוא ריהוט, ציוד למשק בית, מכשירים חשמליים וכן מכונות נוסעים.

יבוא מוצרי צריכה מושפע מהשינוי בהכנסה הריאלית, ומציפיות לשינוי מחירים ו/או שינוי שער החליפין. ב-1974 (9) הואט קצב הגדול של הצריכה הפרטית הריאלית לנפש כתוצאה מאי עליית ההכנסה הריאלית. הצריכה לנפש של מזון ירדה עם עליית מחירו היחסי, ובתוך סעיף המזון ירדה הצריכה לנפש של בשר ומוצרים, כאשר השפעת התחלופה בתוך קבוצה זו הביאה לירידה גדולה בצריכת הבשר הקפוא שמחירו היחסי עלה. כתוצאה מכך הצטבר מלאי של בשר קפוא מיבוא, והממשלה נמנעה מלייבא כמויות נוספות של מוצר זה. יש לציין כי צריכת המזון במשק ירדה בשיעור נמוך מזה של מוצרי מזון מיבוא, ואילו בסך צריכה שוטפת אחרת (מייצור מקומי ומיבוא גם יחד) חלה אף עלייה. חלה איפוא ירידה בחלקו של היבוא הישיר לצריכה השוטפת.

בסך רכישת מוצרים בני קיימא חלה האטה בגידול הריאלי ב-1974 (9), שיש לראותה על רקע הרמה הגבוהה בשנתיים הקודמות. ייתכן, שהסיבה להאטה היא אי הגידול בהכנסה הריאלית. גורם נוסף, שייתכן שתורם להאטה ביבוא בסעיף זה הנו ירידה ביבוא מצד עולים, עם הירידה

¹ בגלל המלחמה חלה ירידה כמותית חדה הן ביבוא והן ביצוא ברביע האחרון של 1973. על מנת לעמוד על ההתפתחות ב-1974 לעומת 1973 המנוכה מהשפעת המלחמה, נבחרה בפרק זה ההשוואה בין 1974 (9) ל-1973 (9). הנתונים לגבי 1974 בשלמותה נמצאים בלוחות.

² ב-1974 שינתה הל"מ את סוג היעוד הכלכלי ונתנה שנת גשר אחת — 1973, כך שהשוואת ערך היבוא ליעודי ב-1974 וכולה להיעשות רק לעומת 1973 והשוואות לגבי שנים קודמות ניתן לערוך אך ורק ביחס לשיעורי הגידול).

הרבה במספר העולים לארץ והכנסתן לתוקף של התקנות בדבר הגבלת יבוא עולים בתחילת 1974. בהתנהגות היבוא בתוך השנה בולט בהקפו גל יבוא המוצרים בני הקיימא ברביע השני של השנה, לאחר שברביע הראשון היתה חזרה לרמה שלפני המלחמה. העליה הגדולה ברביע השני נגרמה, כנראה, מהקדמת רכישות בגלל ציפיות לעליית מחירים במסגרת התכנית הכלכלית החדשה ובגלל הוצאת אל הפועל של רכישות שנדחו מהרביע הראשון בשל השפעות המלחמה. בשני הרביעים הבאים חלה ירידה משמעותית ביבוא בסעיף זה, שייתכן שיש לראותה על רקע ההאטה במשק. קצב הגידול ביבוא מוצרים בני קיימא גבוה מזה של סך הצריכה בסעיף זה, מכאן שעלה משקלו של היבוא הישיר בסעיף.

מחירי היבוא סי"ף של מוצרים לצריכה עלו ב-1974 (9) בשיעור נמוך יותר מאשר ב-1973 (9). ההאטה מאפיינת את כל תת הקבוצות בקטיגוריה זו.

ביבוא נכסי השקעה פרט לאניות ומטוסים היה גידול ריאלי בשיעור הגבוה במקצת מזה שב-1973 (9) — 14 אחוזים. בתת הקבוצות בסעיף זה בולטת העלייה הכמותית הגדולה ביבוא כלי תחבורה יבשתיים — 57 אחוזים לעומת 21 אחוזים ב-1973 (9). בסעיף זה חלה העלייה הגדולה בשל יבוא משאיות לאחר המלחמה. יבוא נכסי השקעה לענפי המשק השונים עלה בשיעור נמוך — כ-4 אחוזים¹. בהשקעות במכונות וציוד מייצור מקומי חלה ירידה של 7 אחוזים, כך שחלה עלייה במרכיב היבוא הישיר בהשקעה במכונות וציוד, וזאת בשל הירידה היחסית במחיר נכסי השקעה מיבוא.

יבוא נכסי השקעה אינו מושפע, בדרך כלל, משיקולים ספוקלטיביים ומציפיות לשינוי מחירים בטווח הקצר. תהליך ההשקעה מצריך תכנון מראש ואינו ניתן לשינויים תוך פרק זמן קצר. כמו-כן ארוך כאן הטווח של מועד האספקה. הגורם, שהשפעתו רבה יותר בסעיף זה הינו הציפיות להמשך ההתפתחות הכלכלית. שנת 1974 מאופיינת באי הוודאות לגבי מגמת התפתחות הפעילות הכלכלית וייתכן, שזו הסיבה לרמה הנמוכה של הביקוש הכללי לנכסי השקעה הן מייצור מקומי והן מיבוא.

ביבוא התשומות, פרט ליהלומי הגלם, חלה האטה בקצב הגידול הריאלי — 10 אחוזים לאחר עלייה של 17 אחוזים ב-1973 (9). יבוא התשומות לענפי המשק (סך כל התשומות, פרט ליהלומים, דלק וחלקי חילוף) עלה בכ-19 אחוזים, במונחי כמות, לאחר עלייה של כ-17 אחוזים ב-1973 (9). ביבוא התשומות בולטת העלייה הגדולה בערך יבוא הדלק — מסכום של 100 מיליון דולר ב-1973 (9) לכ-470 מיליון דולר ב-1974 (9). עליית ערך זו — 370 מיליון דולר — מהווה יותר מ-40 אחוזים מתוספת יבוא הסחורות ב-1974 (9) לעומת התקופה המקבילה. מקור התוספת הוא עליית המחירים הגדולה, שחלה במחירי הנפט — פי ארבעה וחצי בערך בין שתי התקופות.

היקף יבוא התשומות ב-1974 (9) היה גבוה בממדי מן הצפוי על יסוד מקדמי תשומה קבועים בענפי המשק. לפי מקדמים אלו היה יבוא התשומות, פרט ליהלומים, המתאים לרמת הפעילות במשק ב-1974 (9) צריך להיות נמוך בכ-4 אחוזים, במונחי כמות, מהיבוא בפועל ב-1973 (9) (לוח ד'-11). ב-1972 היה ההפרש בין היבוא הצפוי והיבוא בפועל קטן, והוא הלך וגדל ב-1973 (9) וב-1974 (9). גורם חשוב בהסברת הפרשים אלו הוא תנודות מלאי, שמקורן בשיקולים ספוקלטיביים. בשנת 1972 לא היו ציפיות לפיחות (הפיחות היה באוגוסט 1971), היתה רגיעה בשוקי המטבע

¹ קיימת אי התאמה בין שיעורי הגידול ביבוא נכסי השקעה, המתקבלים ממערכת החשבונות הלאומיים ומנתוני סחר חוץ. ייתכן שהסיבה לכך היא חלוקה שונה של היבוא על פני התקופה. לכן ביבוא כלי תחבורה יבשתיים שיעור הגידול הריאלי ב-1974 (9) בחשבונות הלאומיים הוא 7 אחוזים, ואילו שיעור הגידול הריאלי של יבוא מכונות וציוד הוא 3 — אחוזים. כאשר יבוא נכסי השקעה לחקלאות נשאר יציב, היבוא לענפי המסחר והשירותים עלה בשיעור 13 אחוזים, היבוא לענף התחבורה ירד ב-40 אחוזים, ואילו היבוא לתעשייה ירד בכ-2 אחוזים.

סך כל נכסי ההשקעה, פרט לאניות ומטוסים											
13.5	15.4	6.2	8.2	8.3	22.0	409.0	333.0	553.7	443.1	545.9	421.3
אניות ומטוסים											
—57.2	—38.2	16.8	3.6	8.3	22.0	86.0	194.1	150.5	224.8	224.8	63.6
סחורות שלא פורטו											
						2.6	8.8	5.0	9.7		
סך כל היבוא											
—3.9	3.6	17.2	42.4	37.5	27.9	3,063.0	2,238.1	4,200.9	2,947.3	2,947.3	1,966.5
סך כל היבוא, פרט לאניות, מטוסים ויהלומים											
9.5	14.0	11.8	46.7	40.5	28.2	2,636.3	1,640.6	3,643.2	2,274.5	2,274.5	1,586.8
יבוא מוחזר, פרט ליהלומים ומצרי דלק											
						2.3	3.1	3.1	3.7	3.7	5.1
סך כל היבוא נטו											
—4.2	3.7	17.4	42.4	37.5	27.9	3,060.7	2,235.0	4,197.8	2,943.6	2,943.6	1,961.4
בניכוי התאמות מאזן תשלומים											
						87.7	37.0	101.8	47.6	47.6	61.4
סך כל היבוא נטו, פרט לשטחים לפי מאזן התשלומים											
						2,973.0	2,198.0	4,096.0	2,896.0	2,896.0	1,900.0
יבוא מצרים מהשטחים											
						75.9	50.7	103.8	66.7	66.7	38.0
סך כל היבוא לפי מאזן התשלומים											
						3,048.9	2,248.7	4,199.8	2,926.7	2,962.7	1,938.0

* על בסיס רישום היבוא סי"ף.
ה מ ק ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח ד' 9

יבוא לפי ייעודים *, 1970 עד 1974
(מיליוני דולרים)

יבוא נכסי השקעה ללא אניות ומטוסים			יבוא תשומות, פרט ליהלומים, דלק וחלקי חילוף			יבוא מוצרי צריכה בני-קיימא			יבוא נטו בלי אניות ומטוסים		
נתונים מקוריים	מנוכי עונתיות	מדד כמות **	נתונים מקוריים	מנוכי עונתיות	מדד כמות **	נתונים מקוריים	מנוכי עונתיות	מדד כמות **	נתונים מקוריים	מנוכי עונתיות	מדד כמות **
נתונים שנתיים											
סיווג ישן											
1970	1,367.9	1,368.5	100	49.9	50.0	100.0	621.5	622.7	100.0	291.9	291.7
1971	1,606.2	1,602.9	113.2	60.1	59.4	117.8	695.6	693.1	109.0	327.9	324.0
1972	1,896.8	1,899.8	126.5	82.0	81.7	150.5	722.5	723.2	107.2	421.3	420.4
1973	2,718.8	2,737.6	143.5	129.2	130.5	194.6	1,063.0	1,070.9	127.1	545.9	547.6
סיווג חדש											
1973	2,718.8	2,737.6	100	125.7	126.8	100	1,091.6	1,097.8	100	443.1	445.5
1974	4,047.3	4,063.6	107.9	149.1	149.9	109.2	1,797.3	1,809.5	126.4	553.8	556.4
1973 = 100 (סיווג חדש)											
נתונים רבעוניים											
1 1973	578.9	568.1	100.8	29.6	27.8	103.9	239.7	229.2	99.2	97.9	100.0
2	706.5	565.8	103.3	34.4	35.2	113.7	263.4	265.6	104.5	109.7	101.5
3	755.4	800.5	110.3	33.3	37.9	108.3	294.3	310.1	104.6	125.3	136.4
4	677.9	702.1	84.5	28.4	25.9	73.7	294.2	292.9	89.1	110.2	107.6
1 1974	895.1	880.5	100.6	35.5	34.7	109.2	367.0	348.2	111.0	133.9	136.0
2	1,086.1	1,015.3	109.3	43.8	43.0	128.0	464.8	456.1	129.4	148.3	142.5
3	993.6	1,078.4	113.0	34.2	39.0	100.0	453.0	481.9	126.3	126.7	140.2
4	1,072.5	1,089.5	108.2	35.8	33.1	99.7	512.7	523.3	138.7	144.7	137.7

* מ-1.1.73 שונה סיווג הייצור הכלכלי. גורמי העונתיות אינם מותאמים לסיווג החדש כך שהנתונים מנוכי העונתיות חושבו לפי הגורמים הישנים.
** מדד הכמות בנתוני הסיווג הישן הינו על כסיס 1970, ואילו לגבי הנתונים של הסיווג החדש, הבסיס הינו 1973. ראה גם הערה ללוח ד"3.
ה ב ק ו ר : הלשכה הכרמית לפסטימטיקה ועיבודי בנק ישראל.

השימושים בתפוקה המקומית ויבוא תשומות המוצרים הנובע מהם, 1970 עד 1974

סך כל השימושים פרט	סך כל השימושים ליהלומים	השקעות	צריכה ציבורית	צריכה פרטית	סך כל השימושים המקומיים	יצוא לשטחים	יצוא פרט	יצוא ליהלומים	יצוא
שימושים מתפוקה מקומית (מחירי 1968/9 ליצור, מיליוני ל"י)									
17,049	17,724	3,310	2,084	7,326	12,720	265	4,064	4,739	1970
19,325	20,153	3,788	2,458	7,751	13,997	337	4,992	5,820	1971
21,472	22,550	4,629	2,478	8,433	15,540	435	5,498	6,576	1972
15,885	16,664	3,374	1,828	6,282	11,484	317	(4,084)	(4,863)	(9)1972
17,115	18,111	3,812	1,808	6,893	12,513	366	4,236	5,232	(9)1973
17,785	18,625	3,508	2,674	7,125	13,307	373	4,105	4,945	(9)1974
יבוא נובע של תשומות שוטפות, מוצרים (מיליוני דולרים, מחירי 1968/9)									
768	920	128	88	338	554	22	192	344	1970
869	1,055	144	113	357	614	29	226	412	1971
956	1,198	174	109	392	675	38	243	485	1972
705	880	127	81	289	497	28	180	355	(9)1972
769	1,032	142	82	328	552	33	184	447	(9)1973
827	1,057	134	126	344	604	33	190	414	(9)1974
אחוז הגידול בשימושים מתפוקה מקומית במחירים קבועים									
13.3	13.7	14.4	18.0	5.8	10.0	27.3	22.8	22.8	1971
11.1	11.9	22.2	0.8	8.8	11.0	29.0	10.1	13.0	1972
7.7	8.7	13.0	-1.1	9.7	9.0	15.3	(5.4)	(9.0)	(9)1973
3.9	2.8	-8.0	47.9	3.4	6.3	1.9	-3.1	-5.5	(9)1974
אחוז הגידול ביבוא הנובע של תשומות שוטפות במחירים קבועים									
13.2	14.2	12.5	28.4	5.6	10.8	31.8	17.7	19.8	1971
10.0	13.6	20.8	-3.5	9.8	9.9	31.0	7.5	17.7	1972
9.1	17.3	11.8	1.2	13.5	11.1	17.9	(2.2)	(25.9)	(9)1973
7.5	1.8	-5.6	53.6	4.9	9.4	—	3.3	-7.4	(9)1974

לוח ד' 11

יבוא נובע ויבוא בפועל של תשומות מוצרים, 1970 עד 1974
(מיליוני דולרים)

היבוא הנובע של תשומות שוטפות											
ליצוא	ליהלומים	ליצוא פרט	ליצוא לשטחים	לשימושים מקומיים	מזה:		סך הכול	סך כל היבוא הצפוי בלי יהלומים	סך כל היבוא בפועל בפועל פחות (יבוא		
					השקעה	צריכה פרטית					
א. מחירים שוטפים											
1970	342	187	21	530	126	319	85	893	738	(875)	(137)
1971	412	226	29	614	144	357	113	1,055	869	(975)	(106)
1972	522	254	40	704	180	411	113	1,268	998	(1,027)	(29)
(9) 1972	377	186	29	511	129	299	83	918	726	(745)	(19)
(9) 1973	565	232	42	700	181	415	104	1,307	974	1,076	102
(9) 1974	871	401	70	1,270	181	723	264	2,213	1,740	1,965	225
ב. מחירי 1971											
1970	344	192	22	554	128	338	88	920	768	(901)	(133)
1971	412	226	29	614	144	357	113	1,055	869	(975)	(106)
1972	485	243	38	675	174	392	109	1,198	956	(984)	(28)
(9) 1972	355	180	28	497	127	289	81	880	705	(723)	(18)
(9) 1973	447	184	33	552	142	328	82	1,032	769	851	82
(9) 1974	414	190	33	604	134	344	126	1,051	827	934	107

ג. הגידול הכמותי

1971	19.8	17.7	31.8	10.8	12.5	5.6	28.4	14.7	13.2	8.2
1972	17.7	7.5	31.0	9.9	20.8	9.8	-3.5	13.6	10.0	0.9
(9)1973	(25.9)	(2.2)	17.9	11.1	11.8	13.5	1.2	17.3	9.1	17.7
(9)1974	-7.4	3.3	—	9.4	-5.6	4.9	53.6	1.8	7.5	9.8

ד. מדד כמות (1970=100)

1971	119.8	117.7	131.8	110.8	112.5	105.6	128.4	114.7	113.2	108.2
1972	141.0	126.6	172.7	121.8	135.9	116.0	123.9	130.2	124.5	109.2
(9)1973	129.9	95.8	150.0	99.6	110.9	97.0	93.2	112.2	100.1	94.5
(9)1974	120.3	99.0	150.0	109.0	104.7	101.8	140.2	114.2	107.7	103.7

ה. המשקל ביבוא התשומות פרט ליהלומים (מחירי 1971)

1970	44.8	25.0	2.9	72.1	16.7	44.0	11.5	100
1971	47.4	26.0	3.3	70.7	16.6	41.1	13.0	100
1972	50.7	25.4	4.0	70.6	18.2	41.0	11.4	100
(9)1972	50.4	25.5	4.0	70.5	18.0	41.0	11.5	100
(9)1973	58.1	23.9	4.3	71.8	18.5	42.7	10.7	100
(9)1974	50.1	23.0	4.0	73.0	16.2	41.6	15.2	100

ו. המשקל בתוספת היבוא (מחירי 1971)

1971	33.7	6.9	59.4	15.8	18.8	29.8	100
1972	19.5	10.3	70.1	34.5	40.2	-4.6	100
(9)1973	6.3	7.8	85.9	23.4	60.9	1.6	100
(9)1974	10.3	—	89.7	-13.8	27.6	75.9	100

באירופה, ולעומת זאת היה מחיר החזקת המלאי גבוה בגלל שיעורי התשואה הגבוהים שניתן היה לקבל בשוקי הכספים בארץ ובשוק הכספים הדלא-נידרי.

ב-1973 (9) היה היבוא בפועל גבוה מהצפוי וההפרש גדל ב-1974 (9). נראה, כי בשתי שנים אלו החל תהליך של מעבר לרמת מלאי גבוהה יותר. בסוף 1972 החלו מחירי המוצרים הראשוניים בעולם לעלות בקצב מהיר, והדבר גרר עליות חדות במחירי יבוא התשומות. ציפיות להמשך העלייה הגדילו את הכדאיות של אחזקת מלאי, וזאת על רקע של התחזקות לחצי הביקוש במשק. התנודות בשער הדולר ביחס למטבעות האירופיים, שגררו תנודות של הל"י, הצמודה לדולר ביחס למטבעות אלו, הביאו לירידה בשיעור 14 אחוזים בשער הל"י בין ינואר ליוני 1973. פחות הל"י גרם להתייקרות היבוא, ולכן גרמו הציפיות להמשך הירידה בשער הדולר להגדלת המלאי. שנת 1974 מאופיינת בציפיות חזקות לשינוי השער האפקטיבי של הל"י. ציפיות להתייקרות היבוא במסגרת התכנית הכלכלית החדשה הביאו לעלייה כמותית רבה ביבוא התשומות ברביעי השני של השנה (17 אחוזים לעומת הרביעי הראשון של 1974, הגבוה ב-6 אחוזים מהרמה הממוצעת בחצי השנה שלפני המלחמה). ציפיות אלו נחלשו לטווח קצר לאחר יולי 1974, עובדה שבאה לידי ביטוי בירידה של 2 אחוזים ביבוא התשומות הריאלי ברביעי השלישי לעומת השני, ונתחזקו שוב בחודש אוקטובר עת התגברו הציפיות לפחות קרוב — יבוא התשומות הריאלי ברביעי האחרון של השנה גבוה ב-10 אחוזים מזה שברביעי השלישי (לוח ד'-9).

גורמים נוספים, שתרמו להאצה ביבוא התשומות ב-1974 היו ציפיות לקיצוב במטבע חוץ, העידוד שנתנה הממשלה ליבוא התשומות באפשרויות למימון היבוא ע"י קבלת אשראי מחו"ל, והעלייה המהירה בפעילות הכלכלית לאחר המלחמה. המשך עליות המחירים בחלק מהמוצרים הראשוניים בעולם במחצית הראשונה של השנה, והציפיות להמשך עלייה זו תרמו אף הן לקנייה מוגברת של תשומות¹.

יבוא מוצרים כמעט מוגמרים מצד מפעלים שקיבלו הומנות דחופות ממערכת הביטחון, ולא הצליחו לעמוד בהן בשל מגבלת זמן ו/או עבודה — אפשר שגם הוא גרם לעלייה בסעיף זה. כל הגורמים הללו תרמו להגברת קצב גידול יבוא התשומות מעבר למה שמתחייב מתוך הגידול בשימושים בתפוקה המקומית. נראה, שהעלייה במלאי התרכזה בעיקר ביבוא תשומות מענפי המתכת, הכימיה, הפלסטיק והציוד החשמלי.

ב-1974 (9) עבר המשק לסל שימושים בתפוקה המקומית שבו רכיב תשומות היבוא נמוך מאשר בשנה הקודמת, בעוד שבכל השנים הקודמות מאז 1971 חל תהליך הפוך. תופעה זו הינה תוצאה של הירידה הריאלית ביצוא היהלומים ב-1974 (9) לעומת 1973 (9), בהם רכיב היבוא גבוה. ללא יהלומים עלה רכיב היבוא בסל השימושים — אלו גדלו ב-3 אחוזים בעוד שהיבוא הנובע מהם גדל ב-6 אחוזים (לוח ד'-10). התופעה בולטת בכל השימושים להוציא צריכה פרטית. בתוספת הביקוש ליבוא בולטת ב-1974 (9) העלייה במשקל הצריכה הציבורית מ-5 אחוזים ב-1972 ל-85 אחוזים ב-1974 (9). משקל הצריכה הפרטית, שעלה ב-1973 ירד ב-1974 (9) עם ההאטה בגידול שימוש זה. ההאטה בגידול ההשקעות ב-1973 והירידה שחלה בהן ב-1974 (9), הביאו לירידה ביבוא התשומות הנובע מהן.

עליית המחירים הבינלאומיים של המוצרים הראשוניים מאז סוף 1972 הגדילה את הכדאיות של הייצור המקומי של אותם מוצרים (כגון: סלק, סוכר, חיטה), אולם מחיר חלק ממוצרים אלו

¹ יש לציין שקניית איגרות חוב צמודות אינה משמשת תחליף מושלם לצבירת מלאי בתנאים שהיו קיימים ב-1974.

איגרות החוב הצמודות למדד המחירים לצרכן עולות בשיעור עליית המחירים הממוצעת במשק. כאשר ציפיותיו של הקונה הפוטנציאלי של מוצר מסויים הן לעלייה גבוהה יותר במחיר המוצר הספציפי, יעדיף לקנות את המוצר ולא להבטיח כספו ע"י קניית איגרות חוב צמודות.

נמצא תחת פיקוח הממשלה, וזו העבירה רק חלק מהעלייה במחיר ליצור, ולכן לא הגדילו היצרנים במידה רבה את שטחי המזרע עד השנה האחרונה. במשך השנה האחרונה נסגר במידה רבה הפער בין המחירים הבינלאומיים ובין המחירים ליצור. מכיוון שהוחלט על עליית המחירים לאחר המזרע, נמנע מהיצרנים להגיב בשנה זו על שינוי המחירים.

4. יצוא המוצרים

ב-1974(9) חלה האטה ביצוא המוצרים מהתפוקה המקומית.¹ הגידול היה בשיעור 15 אחוזים במונחי ערך לעומת 39 אחוזים ב-1973. זוהי ירידה של כשלושה אחוזים בכמות לאחר עלייה של 12 אחוזים ב-1973(9).

הירידה הריאלית ביצוא הינה סכום של מגמות שונות ברכיבים השונים. בעיקר היא גובעת מהירידה הגדולה ביצוא יהלומים — 16 אחוזים במונחים ריאליים לאחר עלייה של 28 אחוזים בתקופה המקבילה ב-1973(9) (לוח ד' 14) (מדד הכמות ביהלומים נגזר ממדד הערך וממדד המחירים. האחרון הינו בעייתי מבחינה סטטיסטית ומהימנותו לקויה). במונחי ערך חלה ירידה של 9 אחוזים ביצוא היהלומים לעומת עלייה של 67 אחוזים ב-1973(9). זוהי השנה הראשונה מאז 1970, שבה חלה ביהלומים ירידה בערך. יצוא היהלומים, שתרם למעלה מ-60 אחוזים לתוספת היצוא ב-1973(9), תרם השנה לירידה בגובה של 25 אחוזים מתוספת היצוא.

בשל הירידה ביצוא יהלומים, גדל הערך המוסף הריאלי ביצוא יותר מהר מסך היצוא, שכן רכיב היבוא ביהלומים גבוה.

ביצוא הדרים חלה עליית ערך של 10 אחוזים לאחר יציבות ב-1973(9), בכמות חלה כאן עלייה של 12 אחוזים לעומת ירידה של 4 אחוזים ב-1973(9).

בקבוצה הרחבה של מוצרי התעשייה, שאינם מוצרי יצוא מובהקים, אלא מופנים הן לשוק המקומי והן ליצוא, חלה ב-1974 עלייה בקצב הגידול הריאלי — 6 אחוזים לעומת 4 אחוזים ב-1973(9), אך עדיין נמוך קצב גידול זה מהמוצע בשנים 1967 עד 1971 שהיה 20 אחוזים. קבוצה זו תרמה ליצוא סכום העולה על כל גידולו ב-1974(9) — משקלה בתוספת היצוא ב-1974(9) היה כ-105 אחוזים לעומת 31 אחוזים ב-1973(9). בתוך קבוצה זו התמונה אינה אחידה. בענפים אחדים — תעשיית הכימיקלים, המתכת הבסיסית, מוצרי מתכת ומכונות, ציוד חשמלי ואלקטרוני ותעשיית כלי הובלה — חלה האצה רבה ביצוא, בעוד שבענפים אחרים — תעשיית המזון, טקסטיל והלבשה, עץ ונגרות, נייר הדפסה והוצאה לאור, עור ומוצרי וכן גומי ופלסטיק — חלו ירידות בכמות.

על התפתחות היצוא בקבוצה זו משפיעים במשולב גורמים שונים — השינוי ברווחיות היחסית של היצוא, הביקוש בשוק המקומי והביקוש העולמי. נראה, כי ב-1974(9) משקלם וכיוון השפעתם של הגורמים השונים היה שונה בענפי המשק השונים, אם כי אין לראות את מלוא השפעת השינויים על התפתחות היצוא ב-1974. לאחר עלייה ברווחיות ב-1973(9) שבאה עם התגברות לחצי הביקוש במשק, מחד גיסא, והתרחבות השוק העולמי מאידך גיסא, חלה בסוף 1973 ובתחילת 1974 ירידה ברווחיות, שלווה בהאטה רבה בהתרחבות הביקוש מחו"ל על רקע הנסיגה הכלכלית העולמית, ובהחלשת לחצי הביקוש במשק בחלק מן הענפים. לקראת סוף 1974 מסתמן שוב תהליך של עלייה ברווחיות היחסית של היצוא. יש לציין, כי משקל רב בתנודות ברווחיות יש לתנודות בשער הדולר יחסית למטבעות האירופאיים שגררו תנודות דומות בשער הל"י.

¹ ראה הערה 1 בעמוד 62.

היצוא והיצוא התעשייתי, 1970 עד 1974

יצוא תעשייתי מנוכה *			יצוא תעשייתי בלי יהלומים, אניות ומטוסים			יצוא נטו בלי אניות ומטוסים			
ממוצע	ממוצע	נתונים מקוריים	ממוצע	ממוצע	נתונים מקוריים	ממוצע	ממוצע	נתונים מקוריים	
כמות **	עונתיות	מקוריים	כמות **	עונתיות	מקוריים	כמות **	עונתיות	מקוריים	
נתונים שנתיים									
100.0	325.2	328.1	100.0	400.0	402.7	100.0	730.8	731.6	1970
121.7	396.0	401.7	121.1	487.2	495.0	119.1	903.5	910.2	1971
131.9	454.6	456.1	130.3	549.6	550.9	134.0	1,090.1	1,086.7	1972
127.7	526.8	526.2	129.8	660.8	651.4	140.2	1,398.1	1,383.1	1973
139.0	760.4	751.4	144.7	975.8	977.9	146.7	1,729.3	1,722.6	1974
נתונים רבעוניים									
	91.7	82.9		110.6	101.8		209.0	243.3	1 1971
	91.8	98.9		117.4	125.8		219.2	223.4	2
	98.6	96.5		122.9	119.9		219.2	183.8	3
	113.9	123.3		136.4	147.8		257.4	259.7	4
127.1	107.2	94.5	125.2	130.1	118.3	129.7	253.1	286.0	1 1972
140.4	117.6	126.1	132.2	136.8	144.8	127.1	254.7	259.5	2
130.0	109.7	105.1	127.3	132.4	127.0	134.7	274.2	229.0	3
133.7	120.2	130.4	136.3	150.3	160.9	143.6	308.1	312.3	4
130.1	119.8	106.8	131.8	147.9	135.9	144.3	312.4	352.7	1 1973
126.2	128.6	137.8	129.5	161.7	170.2	144.5	355.5	362.3	2
141.4	152.9	148.0	142.7	190.1	186.2	155.8	415.9	359.6	3
108.0	125.6	133.7	116.2	161.2	169.2	112.2	314.4	308.3	4
143.2	175.9	154.5	145.1	221.8	203.6	147.9	378.4	424.5	1 1974
130.3	176.4	193.0	137.5	229.7	245.8	145.0	427.1	442.6	2
143.7	202.7	195.3	151.8	263.1	253.3	146.2	449.7	383.4	3
143.4	205.5	218.6	145.8	261.2	275.3	146.6	474.0	472.1	4
				89.8	69.3		157.3	159.5	1975 ינואר
				95.6	80.9		152.1	163.8	פברואר
				85.9	86.8		141.2	167.9	מארס
				271.3	237.0		450.6	491.2	ינואר-מארס

* מנוכה יהלומים, מחצבים, אניות ומטוסים, תעשייה צבאית ומוצרים שאינם מהתפוקה.
 ** ראה הערה ללוח ג' 9.

א. מוצרי יצוא מובהקים ומוצרים מיוחדים אחרים

ב-1974 (9) חלה ירידה של כ-10 אחוזים במשקלם של מוצרי היצוא המובהקים בסך היצוא — בעוד שמשקלם ב-1973 (9) עמד על כ-60 אחוזים, הרי שב-1974 (9) הוא היה כ-50 אחוזים. הירידה בולטת כשמשווים את משקלם בתוספת היצוא — בעוד שב-1973 (9) הם היו כשני שלישים מתוספת היצוא ותרמו כ-200 מיליון דולר לגידול, הרי שב-1974 (9) הם היו מקור לירידה של כ-74 מיליון דולר — משקלם בתוספת היצוא היה 4 — אחוזים. תפוקת מוצרים אלו — פרי הדר, יהלומים, מחצבים ומוצרי פרי הדר — מיועדת כמעט כולה ליצוא. כן גדול ברוב המקרים משקלו של היצוא הישראלי במוצרים אלו בשוקי היצוא. חוסר האפשרות לתחלופה בין השוק המקומי והיצוא מתבטא בגמישות היצע נמוכה יחסית בטווח הקצר, בעוד שמשקלה הגדול של ישראל בשוקי חו"ל מתבטא בגמישות ביקוש נמוכה יחסית בחו"ל.

ביצוא ההדרים חלה ב-1974 (9) עליית ערך של כ-10 אחוזים. במחירים היתה ירידה של כ-2 אחוזים, ומשמעות הדבר — עלייה של כ-12 אחוזים בכמות לעומת ירידה של כ-2 אחוזים ב-1973 (9). יש לציין, כי עליית המחירים פו"ב נמוכה מעליית המחירים בחו"ל (סי"ף) בגלל העלייה הגדולה בהוצאות ההובלה שאירעה ב-1974. משקלה של ישראל בשוק העולמי רב, אך קיימים כאן מקורות הצע מתחרים — איטליה, ספרד ומרוקו, והמחירים שמקבל היצוא הישראלי תלויים גם במקורות ההצע האחרים. כמו כן חשובה כאן מאוד התחלוקת ההצע על פני התקופה, וייתכנו תנודות גדולות במחירים ובכמות המוצעת בתוך אותה עונה.

לגבי פרי הדר, קיימת אלטרנטיבה ליצוא ישיר והוא שיווק לתעשייה. זוהי אלטרנטיבה נחותה, והשימוש בה נעשה כתחליף להשמדה, מתוך שיקולים של השפעה על המחיר ביצוא ובשוק המקומי, או כאשר איכות הפרי ירודה והוא אינו ראוי ליצוא ולשיווק מקומי. כמות פרי ההדר, שסופקה השנה לתעשייה, גדלה מאוד, שכן היתה עלייה בכמות הפרי, שלא היה ראוי ליצוא ולשיווק מקומי, וזאת בשל נזקי הברד. לעומת זאת, יצוא מוצרי פרי ההדר לא עלה ב-1974 (9) במונחים כמותיים. הקשיים ביצוא, שהופיעו כבר ב-1973 (9), שבה חלה ירידה ביצוא, נעוצים בירידה בביקוש למיצים בחו"ל בשל ההאטה הכלכלית שם, ועליית הביקוש לתרכיזים, שמחירים היחסי נמוך יותר. צימצום הסובסידיות למחיר הסוכר בתחילת 1974 ייקר את ייצור התרכיזים והכביד על יצואם, הנתקל בתחרות קשה מצד ארצות אחרות.

במוצר היצוא המובהק השני — היהלומים — חלה ירידה של 9 אחוזים במונחי ערך לאחר עלייה של 67 אחוזים ב-1973 (9) ו-45 אחוזים ב-1972. זוהי השנה הראשונה מאז 1970, שבה חלה ירידה ביצוא מוצר זה. משקל היהלומים ביצוא, שהיה במגמת עלייה מאז 1970, עד 1973 (9) (28 אחוזים ו-43 אחוזים בהתאמה) ירד ל-34 אחוזים. היהלומים הינם מוצר יצוא מובהק, שכן כל תפוקת הענף מיועדת ליצוא. אין כאן אפשרות של תחלופה עם השוק המקומי, ואין בעיה של התחרות מצד הביקוש המקומי. התשומות הקנויות הנן מיבוא, וקשריו של הענף עם המשק הישראלי הם דרך שוק העבודה. כיוון שמשקל ההשקעה הקבועה כאן הוא נמוך, רגיש היצוא לשינויים בשכר.

המשבר בענף היהלומים, שהסתמן כבר בחודשים האחרונים של 1973, התחזק ב-1974. הירידה בביקוש נעוצה בשני גורמים: האחד, ההאטה הכלכלית ביפן, בארצות הברית ובאירופה, שנתחזקה עם משבר האנרגיה, והביאה לירידת הביקוש ליהלומי נוי שהינם מצרך ראווה מובהק, רגיש לשינויים בתנאים הכלכליים. השני — הירידה בביקוש ליהלום כנכס, כאלטרנטיבה להחזקת דולרים, וזאת עם התחזקות הדולר מיולי 1973 ועד ינואר 1974, והתנודות הקטנות יחסית, שחלו בו בתשעת החודשים הראשונים השנה. בעקבות המשבר בענף, עלה חלקן של האבנים הקטנות, שמחירן נמוך יחסית, ביצוא הישראלי.

ירידת הביקוש ליהלומים התבטאה בירידה בשיעור עליית המחירים שלהם — 8 אחוזים ב-1974 (9) לעומת 29 אחוזים ב-1973 (9) (יש לזכור, שמהימנות מדדי המחירים לקויה). לעומת

יצוא מוצרים נטו לפי

היצוא במחירים שוטפים							
(9)1974	(9)1973	(9)1972	1974	1973	1972	1971	1970
(מיליוני דולרים)							
יצוא חקלאי							
93.2	84.9	85.0	120.4	108.6	104.9	113.9	86.1
45.4	47.8	34.6	71.5	63.1	52.3	41.0	43.5
138.6	132.7	119.6	191.9	171.7	157.2	154.9	129.6
יצוא תעשייתי							
415.2	455.1	272.1	562.3	556.7	385.7	265.3	201.0
65.8	40.0	31.7	92.6	48.9	43.3	42.9	41.8
(17.7)	(10.7)	(7.7)	(20.3)	(14.7)	(11.1)	(11.3)	(14.6)
(14.1)	(2.7)	(3.1)	(21.1)	(3.2)	(4.7)	(3.4)	(4.9)
(29.3)	(25.5)	(19.5)	(44.8)	(29.5)	(26.1)	(26.7)	(21.1)
(2.1)	(0.7)	(0.7)	(2.4)	(0.8)	(1.1)	(1.0)	(2.5)
120.2	108.8	88.4	160.4	147.8	123.3	119.1	98.2
55.0	49.3	43.3	68.0	61.8	55.3	43.6	35.0
28.0	1.0	2.4	37.5	1.1	2.5	7.7	14.0
24.7	21.1	26.4	34.3	25.5	31.8	31.1	18.2
18.9	17.8	4.9	26.6	27.5	6.4	6.8	5.9
9.6	7.7	11.0	17.9	8.0	14.5	13.4	9.3
346.2	231.4	167.2	504.0	323.3	255.8	210.2	164.2
1083.6	932.2	647.4	1503.6	1200.6	918.6	740.1	587.6
602.6	437.1	343.6	848.7	595.0	489.6	431.9	344.8
1222.2	1064.9	767.0	1695.5	1372.3	1075.8	895.0	717.2
5.2	6.3	8.7	14.0	8.8	13.1	4.5	2.0
5.5	6.0	5.1	7.8	7.1	6.2	8.5	7.8
28.8	9.0	8.8	28.8	10.3	10.6	11.2	8.1
1261.7	1086.2	789.0	1746.1	1398.3	1105.7	919.2	735.1
-34.7	-19.2	-18.6	-43.1	-32.5	-23.7	-19.3	-18.4
1227.0	1067.0	771.0	1703.0	1366.0	1082.0	899.9	716.7
215.7	149.3	93.0	297.1	191.2	130.0	93.8	85.2
1442.7	1216.3	864.0	2000.1	1557.2	1212.0	993.7	801.9

הערות: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

קבוצות, 1970 עד 1974

המשקל בתוספת היצוא				העלייה או הירידה לעומת שנה קודמת				
(9)1974	(9)1973	1974	1973	(9)1974	(9)1973	1974	1973	1972
(אחוזים)								
5.3	—	3.7	1.2	9.8	—0.1	10.9	3.5	—7.9
—1.5	4.4	2.6	3.6	—5.0	38.2	13.3	20.7	27.6
3.8	4.4	6.3	4.8	4.4	11.0	11.8	9.2	1.5
—25.4	61.4	1.7	57.7	—8.8	67.2	1.0	44.3	45.4
16.4	2.8	13.5	1.9	64.5	26.2	89.4	12.9	0.9
7.2	6.8	3.9	8.3	10.5	23.1	8.5	19.9	3.5
3.6	2.0	1.9	2.2	11.6	13.9	10.0	11.7	26.8
17.2	—0.5	11.3	—0.5	2800.0	58.3	2409.1	—54.0	—67.5
2.3	—1.8	2.7	—2.1	17.1	20.1	34.5	—19.8	2.3
0.7	4.3	—0.3	7.1	6.2	263.3	—3.3	330.0	—5.9
1.2	—1.1	3.1	—2.2	24.7	—30.0	123.8	—44.8	8.2
73.0	21.6	55.9	22.8	49.6	38.4	55.9	26.3	21.7
96.2	95.6	93.7	95.2	16.2	44.0	25.2	30.7	24.1
100	100	100	100	14.8	38.8	23.6	27.6	20.2
				16.2	37.6	24.9	26.5	20.3

יצוא מוצרים לפי קבוצות

1967	1971	1972	1973	1974	1972(9)	1973(9)	1974(9)
(מיליוני דולר, מחירים שוטפים)							
הדרים	85.3	113.9	104.9	108.6	120.4	85.0	93.2
יצוא חקלאי אחר	22.2	41.0	52.3	63.1	71.5	34.6	45.4
מחצבים וגרוטאות	30.8	42.9	43.3	48.9	92.6	31.7	65.8
יהלומים נטו	157.9	265.3	385.7	556.7	562.3	272.1	415.2
טכסטיל והלבשה	51.9	119.1	123.3	147.8	160.4	88.4	120.2
מוצרים מיוחדים *	57.5	102.6	110.5	123.9	184.3	88.0	136.2
שאר מוצרי התעשייה	86.6	210.2	255.8	323.3	504.0	167.2	346.2
סך הכול	492.2	895.0	1075.8	1372.3	1695.5	767.0	1222.2
יצוא תעשייתי ללא יהלומים, ומחצבים	196.0	431.9	489.6	595.0	848.7	343.6	602.6
יצוא תעשייתי ללא יהלומים מחצבים ומוצרים מיוחדים	138.5	329.3	379.1	471.1	664.4	255.6	466.4

* המוצרים המיוחדים הינם מוצרי התעשייה מלוח ד"ר 12 שלא פורטו כאן.

זאת הירידה בשיעור עליית מחירי יהלומי הגלם קטנה הרבה יותר — 18 אחוזים ב-1974(9) לאחר עלייה של 26 אחוזים ב-1973(9). מכיוון שמשקל היבוא כאן הוא גדול, הרי פירוש הדבר ירידה גדולה בערך המוסף הנומינלי של המשק.

ביצוא המחצבים — צמנט נחושת, אשלג ופוספטים, אין לביקוש המקומי כל תפקיד. אולם בניגוד ליהלומים, משקל ההשקעה הקבועה כאן הוא גבוה, ולכן כדאיות היצוא רגישה פחות להוצאות השוטפות בטווח הקצר.

ב-1974(9) היתה ירידה ריאלית של כ-8 אחוזים ביצוא המחצבים. ירידה זו התרכזה במוצר אחד — באשלג — בעוד שיצוא הנחושת והפוספטים עלה במונחים כמותיים (7 אחוזים ו-29 אחוזים בהתאמה). הסיבה לירידה ביצוא האשלג נעוצה, כנראה, בהשפעות המלחמה על היצוא ברבע הראשון של השנה — קשיי ההובלה לנמלים והעומס בנמלים עצמם. במחירי המחצבים חלו ב-1974(9) עליות מחירים גבוהות בחו"ל שנגרמו בשל עלייה גדולה בביקוש עם תנאי היצע קשיח בטווח הקצר. מחירי הפוספטים עלו פי ארבעה וחצי לעומת 1973(9), ומחירי הנחושת והאשלג עלו ב-50 ו-30 אחוזים בהתאמה. במחצית השנייה של 1974 חלה ירידה במחירי הנחושת בעולם, וברבע האחרון של השנה הוא ירד ב-50 אחוזים לעומת המחיר במחצית הראשונה של השנה.

במוצרי היצוא החקלאי פרט להדרים היתה ירידה בערך של כ-5 אחוזים, לאחר עלייה של 38 אחוזים ב-1973(9). במונחים כמותיים היתה כאן ירידה של 6 אחוזים לעומת עלייה ריאלית של 8 אחוזים ב-1973(9). ירידת הערך הגדולה חלה ביצוא ירקות טריים — ירידה נומינלית ביצוא בצל שבעיקרה הנה ירידת מחירים, וזאת על רקע המחירים הגבוהים שקיבל מוצר זה בשנה

הרכב הגידול, 1967 עד 1974

המשקל בתוספת היצוא (מחירים שוטפים)					הגידול בכמות				ממוצע —1967 1971
1974 (9)	1973 (9)	1974	1972	—1967 1971	1974	1974 (9)	1973 (9)	1972	1971
(אחוזים)									
5.3	—	3.7	—5.0	7.1	3.5	12.1	—3.9	—8.0	7.1
—1.5	4.4	2.6	6.3	4.7	1.0	—5.6	7.8	19.7	16.7
16.4	2.8	13.5	0.2	3.0	18.9	—7.8	—0.9	—1.2	3.9
—25.4	61.4	1.7	66.6	26.7	—4.9	—15.8	27.9	30.3	9.8
7.2	6.8	3.9	2.3	16.7	—2.5	—2.5	—2.7	—0.7	21.4
25.0	2.9	18.7	4.4	11.2	7.2	13.1	—1.3	4.0	14.0
73.0	21.6	55.9	25.2	30.7	16.2	8.3	11.1	13.1	23.6
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	4.4	—2.6	11.7	12.4	14.0
105.2	31.4	78.5	31.9	58.6	9.7	6.0	3.9	7.1	20.3
80.2	28.5	59.8	27.5	47.4	10.3	8.3	6.3	8.7	22.8

הקודמת. בכותנה חלה עלייה ביצוא, שמקורה בירידת הביקוש המקומי ועליית ההצע בשל יבולים טובים. יש לציין, כי הפער בין המחיר הבינלאומי למחיר בשוק המקומי הצטמצם בתקופה האחרונה. יצוא הפרחים ותות השדה נפגע בשל העליות הגדולות במחירי ההובלה האווירית.

ב. היצוא התעשייתי האחר

ב-1974 (9) חלה עלייה בקבוצה ה' הרכבה של מוצרי התעשייה, שאינם מוצרי יצוא מובהקים. היצוא התעשייתי פרט ליהלומים ולמחצבים גדל בכ-6 אחוזים במונחים כמותיים לעומת כ-4 אחוזים ב-1973 (9). משקל הקבוצה בתוספת היצוא, שעמד על 30 אחוזים ב-1973 (9), עלה ל-105 אחוזים ב-1974 (9) (לוח ד'-14).

היצוא התעשייתי פרט ליהלומים ולמחצבים כולל מוצרים המופנים הן לשוק המקומי והן ליצוא, וברוב המקרים אפשרית כאן תחלופה ישירה בין שני השווקים. היצוא בקבוצה זו רגיש לשינויים ברווחיות היחסית המושפעת הן מהוצאות הייצור והן מהשינוי במחירים היחסיים. כן מושפע היצוא מלחצי ביקוש בשוק המקומי ומהתנהגות הביקוש בחו"ל. בתוך קבוצה זו כלולים מוצרים, שבהתפתחותם ובתנודות בהם מתקופה לתקופה יש השפעה רבה לגורמים ספציפיים (יצוא דלק, יצוא התעשייה הצבאית, האווירית וכו'). ביצוא מוצרים אלו חלה עלייה ריאלית של כ-13 אחוזים, לאחר ירידה של אחוז אחד ב-1973 (9). ללא מוצרים אלו היה שיעור הגידול הכמותי בקבוצה דומה לזה שבתקופה המקבילה — כ-7 אחוזים. משקל היצוא התעשייתי פרט ליהלומים, למחצבים ולמוצרים המיוחדים בתוספת היצוא שהיה 29 אחוזים ב-1973 (9) היה כ-80 אחוזים ב-1974 (9) (לוח ד'-14).

מלבד המוצרים המיוחדים כולל היצוא התעשייתי פרט ליהלומים ולמחצבים, שתי קבוצות

יצוא הדרים, 1967 עד 1974

1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	(9)1972	(9)1973	(9)1974
מיליוני דולר	85.3	88.4	91.3	86.1	113.9	104.9	108.6	120.4	85.0	93.2
שינוי בערך	14.2	3.6	3.3	-5.7	32.3	7.9	3.5	10.9	-0.1	9.8
שינוי במחיר	-5	-6	5.9	-5.7	7.7	0.1	5.6	7.2	—	-2.1
שינוי בכמות	20.2	10.2	-2.5	—	22.8	-8.0	-2.0	3.4	-3.9	12.1

ה מקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

גדולות — טקסטיל והלבשה (כחמישית ב-1974) — שלגביה מושפע השער האפקטיבי מהסדרים ענפים מיוחדים, ותת קבוצה גדולה הכוללת את כל שאר ענפי התעשייה (קרוב ל-60 אחוזים ב-1974).

מתוך הנתונים המפורטים נראה, שמגמת ההתפתחות בענפים השונים רחוקה מאחידות, והתוצאה הכללית היא פרי מגמות מנוגדות בענפים השונים. יש כאן, כנראה, ביטוי להבדלים, בעוצמתם ובכיוון השפעתם של הגורמים השונים, שהשפיעו על התפתחות היצוא. במיון ענפי היצוא לקבוצות לפי הייעוד העיקרי של התפוקה (לוח ד' 16), מתברר, כי חלה ירידה ריאלית ביצוא ענפים, שרוב תפוקתם מיועדת לצריכה. בסך הקבוצה חלה ירידה של כ-9 אחוזים, לאחר שכבר ב-1973 (9) חלה האטה בגידול היצוא בקבוצה — זה עלה ב-2 אחוזים לאחר עליות של 8 ו-21 אחוזים ב-1972 ו-1971 בהתאמה. בעוד שההאטה ב-1973 (9) באה עקב התחזקות לחצי הביקוש במשק, שגרמו להפנות תפוקה מיצוא לשוק המקומי, הרי שב-1974 (9) (לפחות בחלקה הגדול של התפוקה) לא היה הביקוש המקומי גורם מפריע להתפתחות היצוא בקבוצה זו. נראה, שהגורם הדומיננטי שמנע את התרחבות היצוא היה ההאטה הגדולה בביקוש העולמי למוצרי תצרוכת עקב הנסיגה הכלכלית במשק העולמי, עם הירידה שחלה ברווחיות היחסית¹ בתפוקה זו. בעיקר נפגעו מוצרים בעלי גמישות הכנסת גבוהה יחסית כמוצרי פרי הדר, ספרים מהודרים וכו'. כאדיקטור לכך ניתן לראות את ההאטה הגדולה בהתרחבות שוקי היצוא של ישראל (לוח ו' 2). ההאטה החלה במחצית השנייה של 1973 כתוצאה ממדיניות מרסנת, שננקטה על מנת להאט את קצב האינפלציה במדינות שונות. ההאטה החריפה ב-1974 כתוצאה ממשבר הדלק, שגרם לגירעונות במאזני התשלומים במדינות רבות. בשוקי היצוא של ישראל כמעט שלא חל גידול ב-1974, כשבארצות מפותחות ההאטה היא מהתרחבות של 11 אחוזים ב-1973 לגידול של 2 אחוזים ב-1974, ואילו בארצות אחרות — מגידול של 4 אחוזים ב-1973 להצטמצמות באחוז אחד ב-1974.

הירידה ברווחיות היחסית של היצוא ב-1974 מנעה בעד היצואנים את האפשרות להוריד את מחירי היצוא הישראליים יחסית למחירי מתחריהם, בעוד שבתפוקה שבין 1969 ל-1972 בה חלה עלייה מהירה ברווחיות, איפשרה זו את הגדלת השווקים ע"י הורדת מחירים יחסיים (ראה לוח ד' 24).

העובדה שהשוק המקומי לא היה גורם מפריע להתרחבות יצוא מוצרי התצרוכת ב-1974 (9) מתבטאת בהאטה, ואף בירידה, בשיווק התפוקה לשוק המקומי ברוב הענפים, שבהם מרכיב

¹ כפי שהיא נמדדת ביחס בין מחיר היצוא ליצואן למחירי התשלומים המשוקללות. ראה דיון להלן.

הענפים המייצגים לפי יעדי תפוקתם, 1973 ו-1974

השינוי הריאלי ביצוא התעשייתי					משקל הקבוצה בסך היצוא התעשייתי	
1974 (9) לעומת 1973 (9)	1973 (9) לעומת 1972 (9)	1972 לעומת 1971	1971 לעומת 1970	1970 לעומת 1969	1974 (9)	1973 (9)
1. ענפים שמייצרים בעיקר מוצרי תצרוכת						
א. כל הקבוצה	24.6	21.4	18.5	21.3	8.4	-8.7
ב. מזון	(3.8)	(3.4)	26.5	18.4	0.1	-1.7
ג. טכסטיל	(12.5)	(11.0)	17.5	20.8	-1.7	-2.5
ד. השאר	(8.3)	(7.0)	16.0	23.9	31.4	-18.4
2. ענפים שמייצרים בעיקר מוצרים המיועדים להשקעות, בנייה וצריכה ציבורית						
א. כל הקבוצה	8.7	10.7	0.0	62.0	0.8	1.6
ב. לבנייה	(—)	(—)	8.1	27.3	-1.3	21.3
ג. לצריכה ציבורית	(—)	(—)	-22.6	64.8	10.5	6.0
ד. להשקעות	(—)	(—)	47.3	87.9	-8.8	17.1
3. ענפים המייצרים בעיקר תשומות ביניים שאינן מיועדות ליעוד עיקרי מסוים						
	5.4	10.4	42.1	11.0	21.6	30.7
4. ענפים שרוב תפוקתם מיועד ליצוא וענפים אחרים*						
א. כל הקבוצה	61.2	57.5	-3.7	15.8	22.1	19.1
ב. יהלומים	(47.3)	(38.1)	-6.8	22.6	30.2	27.1
ג. השאר	(13.9)	(19.4)	2.4	4.1	5.2	-3.2

* דלק וחומרי הדברה.

גבוה לצריכה¹ (לוח נ' ד' 2): בענף המזון גדלה התפוקה לשוק המקומי בכ-5 אחוזים לעומת 13 אחוזים ב-1973 (9), בענף הטקסטיל וההלבשה חלה ירידה של 2 אחוזים לאחר עלייה של 21 אחוזים ב-1973 (9). אותה תופעה בולטת בענף העץ והנגרות, העור ומוצריו, והגומי והפלסטיק.

¹ תפוקת הענפים, כפי שהם מוגדרים בלוח נ' ד' 2, מיועדת, למעשה, לשימושים שונים, שכן אין בלוח פירוט גדול-די של ענפי המשק (בלוח ד' 16 נעשה המיון לפי פירוט של 169 ענפי משק); אולם ניתן לזהות את הענפים, שבהם יש משקל גדול למוצרי צריכה — מזון, טקסטיל והלבשה, עץ ונגרות, נייר הדפסה והוצאה לאור, עור ומוצריו וחלק מענף הגומי והפלסטיק. יש לציין, שבענף המזון בלוח נ' ד' 2 כלולים גם מוצרי פרי הדר, הכלולים בלוח ד' 16 בקבוצה (4). כאשר מוציאים את מוצרי פרי הדר מענף המזון בלוח נ' ד' 2, אין התמונה משתנית. לגבי סך כול היצוא התעשייתי, פרט ליהלומים ולמחצבים, ראה לוח ד' 18.

לוח 17

יצוא מוצרים תעשייתיים לפי ענפי משק עיקריים, 1970 עד 1974

שיעור גידול ריאלי לעומת השנה הקודמת						מחירים שוטפים, מיליוני דולרים								
** (9) 1974	* (9) 1974	1974	1973	1972	1971	(9) 1974	(9) 1973	(9) 1972	1974	1973	1972	1971	1970	
—0.8	—7.8	8.2	—0.4	—0.9	—8.1	63.7	39.3	31.0	90.2	48.1	42.2	41.7	40.8	מכרות ומחצבים
—4.5	—3.8	0.9	7.2	14.7	18.7	92.5	82.5	69.0	128.7	105.5	94.9	79.0	62.9	מזון
—7.9	—7.0	—7.6	—3.0	—0.6	16.5	48.0	44.0	88.4	63.0	61.0	123.3	119.1	98.2	טכסטיל והלבשה
0.3	0.2	1.2				72.2	64.8		97.4	86.8				
—56.3	—41.6	—44.7	15.5	11.8	12.2	9.0	11.5	7.5	10.9	15.6	11.4	10.3	9.6	עץ ונגרות
—16.5	—22.0	—20.3	—6.2	0.9	46.0	16.9	12.5	10.3	23.9	17.3	15.3	13.8	8.6	נייר, הדפסה והוצאה לאור
—16.8	—10.5	—8.8	—2.7	24.6	44.4	5.5	5.5	4.7	7.0	7.0	6.4	4.9	3.3	עור ומוצריו
—2.7	—4.0	1.2	—3.5	2.5	12.5	30.1	22.7	22.5	40.2	29.3	30.5	27.4	23.5	גומי ופלסטיק
56.7	38.8	42.6	23.4	23.3	17.7	125.6	57.5	40.9	182.5	78.1	59.3	46.2	38.8	כימיקלים
274.0	325.9	426.0	—32.1	—65.2	—46.7	28.0	1.7	2.5	37.5	1.9	2.7	7.7	14.1	זיקוק דלקים
82.8	49.6	89.3	16.7	—44.4	23.3	3.7	2.2	1.5	5.6	2.7	2.2	3.7	3.0	זכוכית, קרמיקה, מלט ומוצריהם
—13.5	—15.8	—4.9	27.9	30.3	22.7	415.1	455.1	272.1	562.5	556.7	385.7	265.3	201.0	יהלומים (נטו)
41.2	5.7	18.9	51.9	7.4	3.8	14.6	9.1	5.7	23.3	13.7	8.0	8.1	7.9	מתכת בסיסית וצינורות
28.7	21.8	29.0	—18.4	3.5	74.1	47.2	33.7	37.2	64.7	45.9	48.5	45.6	28.5	מוצרי מתכת
95.2	18.4	35.2	20.1	31.3	—16.8	24.0	13.8	9.1	37.1	20.3	12.8	9.1	10.5	מכונות
55.4	35.6	48.4	—16.9	6.4	107.8	29.8	20.3	19.0	44.3	27.9	29.8	25.7	12.8	ציוד חשמלי ואלקטרוני
66.5	66.0	24.0	93.2	—8.3	—9.4	29.8	16.7	7.0	38.7	29.5	13.3	13.9	15.1	ייצור ותיקון כלי הובלה
5.3	—6.7	—4.1	—0.4	60.9	29.8	21.9	20.2	15.0	30.6	28.2	23.1	14.8	11.7	תעשיות שונות
1.8	—2.8	5.8	3.6	14.5	20.7	1077.6	913.1	643.4	1488.1	1175.5	909.4	736.3	590.3	סך הכול

הערות: סך היצוא בכל שנה אינו זהה לסך הכול המופיע בלוחות אחרים, שכן המקור ללוח זה הם נתונים חודשיים שאינם כחוקנים. כמו כן לא נכלל בלוח זה יצוא כוצרים שלא כתפוקה. שיעור הגידול הריאלי של הסך הכול נגזר בעזרת מדד מחירי סך כל היצוא התעשייתי שפרסמה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ולא מתוך נתוני הענפים המפורטים בלוח.

* ינואר-ספטמבר 1974 לעומת ינואר-ספטמבר 1973.

** אפריל-דצמבר 1974 לעומת ינואר-ספטמבר 1973.

בחלק מהענפים הנ"ל זו השנה הראשונה מאז 1969, שבה חלה ירידה בשיווק לשוק המקומי. ירידה זו לוותה בירידה חריפה יותר ביצוא, והדבר מתבטא בירידת אחוז היצוא בתפוקה ברוב הענפים הללו ב-1974(9).

הירידה ביצוא מוצרי תצרוכת הקיפה את כל תת הקבוצות בקטגוריה זו. יצוא המזון (ללא מוצרי פרי הדר) ירד בכ-2 אחוזים לאחר עלייה של 16 אחוזים ב-1973(9). ביצוא הטקסטיל וההל-בשה חלה ירידה של כ-3 אחוזים, בדומה לירידה ב-1973(9). הירידה בענף זה ב-1974(9) היא בעיקר ביצוא הטקסטיל, וזאת בשל קשיים ביצוא החוטים עקב התחרות קשה עם ארצות מזרח אסיה, ואילו בענף ההלבשה חלה יציבות. יצוא מוצרי התצרוכת האחרים ירד ב-18 אחוזים לאחר עלייה קלה (3 אחוזים) ב-1973(9), ועלייה בשיעור של 31 אחוזים ב-1972.

בקבוצת הענפים המייצרים להשקעה יש להבחין בין אלו המייצרים לבנייה ובין אלו המייצרים בעיקר מכונות וציוד. בענף הבנייה נמשכה ב-1974 מגמת ההאטה, שהחלה ב-1973. אולם בעוד שב-1973 היתה כאן הפניית תפוקה ליצוא, והיצוא גדל ב-21 אחוזים, הרי שב-

לוח ד' - 18

א. מדדי הגידול הריאלי בתפוקה וביצוא התעשייתי * (פרט ליהלומים ומחצבים)
והתפלגויות התפוקה לפי שוקי היעוד, 1969 עד 1974

(1969=100)

	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1973(9)	1974(9)
1. מדר גידול								
סך כל התפוקה	100.0	109.0	121.0	134.2	143.1	149.0	150.0	149.0
התפוקה לשיווק מקומי	100.0	107.9	117.6	131.7	143.1	146.9	151.0	147.7
התפוקה ליצוא	100.0	114.5	139.0	148.4	143.8	160.8	145.5	156.4
2. התפלגות התפוקה								
סך כל התפוקה	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
תפוקה לשיווק מקומי	84.2	83.4	81.9	82.7	84.2	83.0	84.8	83.5
תפוקה ליצוא	15.8	16.6	18.1	17.3	15.8	16.9	15.2	16.5
3. התפלגות תוספת התפוקה								
תוספת התפוקה	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
תוספת התפוקה לשיווק מקומי	74.5	67.9	89.7	108.1	54.4	—	—	-273.1
ליצוא	25.5	32.1	10.3	-8.1	45.6	—	—	+173.1

* לצורך הכנת הלוח חושבו היצוא וסך התפוקה בל"י של שנת 1969 במחירים ליצור. ביצוא נעשה תיקון מחירי יצוא לצורך התאמתו למחירי התפוקה לפי תיקון המחירים בלוח תשומה-תפוקה 1968/9. כתוצאה מכך יש הבדל בין שיעורי הגידול הנגזרים מלוח זה לבין אילו המופיעים בלוחות אחרים.

אינדיקטורים לרווחיות היצוא התעשייתי

1974	1973	1972	1971	1970	1969	1968	1967	1966
(1) מחיר היצוא ליצואן								
42.0	25.1	14.3	12.8	10.4	3.8	8.8	11.6	3.5
329.9	232.4	185.8	162.5	144.1	130.5	125.7	115.5	103.5
אחוז השינוי								
מדד (1965=100)								
(2) מחירי תשומות יבוא								
ליבואן ²								
43.2	29.0	18.3	21.9	10.2	4.5	9.8	-1.0	1.0
336.7	235.2	182.3	154.1	126.4	114.7	109.8	100.0	101.0
אחוז השינוי								
מדד (1965=100)								
(3) מחירי שוק בשיווק								
מקומי								
55.9	18.8	12.2	9.6	6.5	1.9	2.3	1.1	4.7
267.6	171.6	144.5	128.8	117.5	110.3	108.2	105.8	104.7
אחוז השינוי								
מדד (1965=100)								
(4) שכר ליחידת תפוקה								
אחוז השינוי								
מדד (1965=100)								
29.6	13.3	7.8	5.6	10.8	—	-4.7	-0.2	11.1
195.8	151.1	133.4	123.7	117.1	105.7	105.7	110.9	111.1
(5) מחיר נכסי השקעה								
יחידת תפוקה								
32.1	21.9	13.9	17.9	9.1	-1.5	-14.0	7.6	5.3
226.1	171.2	140.5	123.3	104.6	95.9	97.4	113.3	105.3
אחוז השינוי								
מדד (1965=100)								
(6) מדד משוקלל של								
מחירי התשומות ³								
44.4	21.1	13.3	12.9	8.7	1.7	—	1.2	5.2
263.3	182.4	150.6	132.9	117.7	108.3	106.5	106.5	105.2
אחוז השינוי								
מדד (1965=100)								
(7) מחירי התפוקה								
המקומית ⁴								
48.0	18.1	11.1	9.4	6.2	1.9	2.4	1.1	4.8
249.6	168.7	142.8	128.5	117.5	110.6	108.5	106.0	104.8
אחוז השינוי								
מדד (1965=100)								
(8) היחס בין מחיר היצוא								
ליצואן למדד המשוקלל								
של התשומות								
-1.6	3.2	0.5	-0.1	1.6	2.1	8.8	10.3	-1.6
125.3	127.4	123.4	122.3	122.4	120.5	118.0	108.5	98.4
אחוז השינוי								
מדד (1965=100)								
(9) היחס בין מחיר היצוא								
ליצואן למחירי								
התפוקה המקומית ⁵								
-4.1	5.9	2.8	3.2	3.9	1.8	6.3	10.3	-1.2
132.2	137.8	130.1	126.5	122.6	118.0	115.9	109.0	98.8
אחוז השינוי								
מדד (1965=100)								

1 יצוא תעשייתי פרט ליהלומים, כחצבים ודלק.

2 ליבוא לשם יצוא.

5 מחירי התפוקה המקומית הינם מחירים לקונה ולא ליצורן, שכן נכללים בהם המיסים. בשל כך יש באינדיקטור זה הטיה במיוחד לטובת שבה חלק ניכר מהשינוי במחירים נגרם כתוצאה משינוי המיסים (והסובסידיות).

1966 עד 1974

1974				1973				1972			
4	3	2	1	4	3	2	1	4	3	2	1
14.9	14.9	9.9	1.4	8.8	8.5	12.3	2.5	7.7	1.3	-0.8	
392.8	341.8	297.4	270.5	266.7	245.1	226.0	201.2	196.2	182.1	179.7	181.1
16.6	6.9	8.6	2.2	12.2	16.7	10.5	3.1	5.2	0.2	2.8	
395.8	339.5	317.5	292.4	286.0	255.0	218.6	197.9	191.9	182.4	182.1	177.1
18.0	7.6	11.5	19.5	9.2	3.5	7.0	4.3	3.4	2.0	1.6	
320.3	271.5	252.4	226.3	189.3	173.3	167.5	156.6	150.2	145.3	142.4	140.1
5.6	16.3	9.9	3.9	3.2	4.9	3.2	6.7	-0.6	-0.3	4.0	
223.6	211.7	182.1	165.7	159.5	154.5	147.3	142.8	133.8	134.6	135.0	129.8
12.9	10.0	9.0	3.1	2.2	12.8	9.6	3.9	-1.2	5.4	0.3	
263.8	233.6	212.3	194.7	188.8	184.8	163.8	149.4	143.8	145.5	138.1	137.7
14.9	9.0	10.1	9.2	8.2	8.9	7.6	4.3	2.6	1.5	2.2	
310.3	270.0	247.7	225.0	206.0	190.4	174.9	162.5	155.8	151.9	149.6	146.4
14.9	7.6	12.1	14.4	8.8	3.3	6.3	3.8	4.5	1.6	1.7	
293.5	255.4	237.3	211.6	185.0	170.0	164.6	154.9	149.3	142.9	140.7	138.3
—	5.4	-0.1	-7.2	0.6	-0.4	4.4	-1.7	5.0	-0.2	-2.9	
126.6	126.6	120.1	120.2	129.5	128.7	129.2	123.8	125.9	119.9	120.1	123.7
—	6.8	-2.0	-11.4	—	5.0	5.7	-1.1	3.1	-0.2	-2.4	
133.8	133.8	125.3	127.8	144.2	144.2	137.3	129.9	131.4	127.4	127.7	130.9

3 כמשקלות נקבעו משקלי התשומות בתעשייה ללא יהלומים, מחצבים ודלק בלוח תשומה-תפוקה 1968/9.

4 מדד המחירים הסיטוניים משוקלל בהרכב היצוא התעשייתי פרט ליהלומים, מחצבים ודלק.

שער אפקטיבי ליצוא תעשייתי

תאריך ההכרזה על השינוי ¹	תאריך ההפעלה ¹ למעשה	השער הרשמי באגורות לדולר	עד 25%	התמריץ (אגורות לדולר)				
				35—26	45—36	55—46	65—56	+66
1966.4	1	300	1.0	3.5		7.5		10.5
1966.11.1		"	1.8	10.5		18.0		25.5
1967.3.21	² 1	"		(18.0)		(25.5)	(34.5)	(45.0)
1967.11.19		350	—	10		10		35
1970.2.19	³ 19	"	—	20		35		55
1970.8.17	⁴ 17	"	—	80		90		105
1971.1.1	1	"	—	83	90	95	100	112
1971.8.22	⁵ 22	420	—	85	86	87	88	89
1972.1.1	1	"	—	95	86	97	98	99
1973.1.1	1	"	—	102	105	108	111	114
1973.8.1	1	"	—	105	109	113	117	121
1974.11.3		"	—	126	130	134	138	142
1974.7.2	3	"	—	168	172	176	1,801	184
1974.11.10		600	—	108	114	120	126	130
1975.1.1	1	"	—	123	134	145	156	164

- (1) התאריך, שבו הוכרז על השינוי; תאריך ההפעלה הוא התאריך, שבו נכנסה לתוקפה ההעלאה; לעיתים ההפעלה היא רטרואקטיבית במועד קודם לתאריך ההכרזה של ההעלאה. תאריך השינוי הוא התאריך, שבו יצאה ההודעה הרשמית בחוזר. אולם לעיתים קודמת להפצת החוזר הודעה, רשמית פחות או יותר, שהעלאה כזו עומדת להכנס לתוקף. כך, למשל, זמן קצר לאחר הגדלת היסל היבוא מ-20 ל-25 אחוזים בנובמבר 1973, נשמעו הכרזות שגם התמריצים יועלו במקביל, אולם החוזר הרשמי בעניין ההעלאה יצא רק בפברואר 1974.
- (2) במאוס 1967 הוכרז על הסדר מיוחד של תמריצים ל"ענפי קידום". תמריצים אלה היו גבוהים יותר מהתמריצים ליצוא מוצרים השייכים לאותה קבוצת ערך מוסף, אך אינם נחשבים לענפי היצוא. ההסדר בוטל עם הפיחות בנובמבר 1967.
- (3) נוסף על התמריצים המובאים בלוח הוגדרה באפריל 1970 קבוצה של מוצרי בדים וחוטים (סקסטיל), שאינה מסווגת לפי הערך המוסף ואשר קיבלה תמריצים כדלקמן:

תאריך	אנ' לדולר
1970.4.7	10
1970.8.17	70
1971.1.1	72
1971.8.22	85

1966 עד 1975.1.19

שער אפקטיבי ליבוא לשם יצוא	היטל בטחון על היבוא		השער האפקטיבי (אגורות לדולר)					עד 25%
	אגורות לדולר	אחוזים	+66	55—56	55—46	45—36	35—26	
			310.5	307.5		303.5		301.0
			325.5	318.0		310.5		301.8
			(345.0)	(234.5)		(318.0)		
			38.5	370		360		350
			405	385		360		350
420	70	20	455	440		430		350
			462	450	445	440	433	350
504	84		509	508	507	506	505	420
			519	518	517	516	515	420
			534	531	528	525	522	420
			541	537	533	529	525	420
525	105	25	562	558	554	550	546	420
567	147	35	604	600	596	592	588	420
690	90	15	730	726	720	714	708	600
			764	756	745	734	723	600

(4) בתאריך זה הוטל היטל בטחון על היבוא בשיעור של 20 אחוזים.

(5) באוגוסט (יולי) 1972 הוכרז על העלאת תמריצים ב-10 אגורות, העלאה זו עמדה להכנס לתוקפה בספטמבר, אולם התשלום היה רטרואקטיבי מינואר. העלאה זו הוחלה על רוב מוצרי היצוא, ולפי ההגדרה הרשמית היא באה במקום השתתפות בהוצאות שיווק (פרסומת, החזקת משרדים בחו"ל וכו'), שנעשתה קודם לכן לפי הסדרים ספציפיים, אין ההעלאה חלה על מוצרים, שלפי הערכת משרד המסחר והתעשייה אין היצוא שלהם כרוך בהוצאות שיווק (אשלג, שכנים כוססה וכו'). אף כי לפי ההגדרה יש כאן שינוי של דרך הביצוע בלבד, הרי, למעשה, הוגדל התקציב בפועל. עקב שינוי זה מ-7 ל-40 מיליון ל"י לשנה.

1973 (9) חלה האטה רבה בגידול היצוא בקבוצה זו — הוא גדל ב-5 אחוזים בלבד. הגורם הדומיננטי להאטה היה הירידה ביצוא הלבדים עקב ההתחרות הקשה מצד מורח אסיה. גם כאן חלה ב-1974 ירידה בשיווק לשוק המקומי.

בקבוצת הענפים המייצרים להשקעות חלה עלייה של 71 אחוזים, לאחר ירידה של כ-17 אחוזים ב-1973 (9). היצוא הישראלי בקבוצת ענפים זו מתרכז ביצוא מכשירי קשר ומדע, יצוא צינורות וכלי הובלה ימיים. ההאטה הכלכלית במשק העולמי לא היתה גורם בולם ליצוא בקבוצת ענפים זו, שכן נכללים כאן מוצרים שהתרחבות היצוא שלהם הנה תוצאה של גורמים ספציפיים — עליית הביקוש העולמי לצינורות עקב משבר הדלק הביאה לגידול רב ביצוא צינורות. כמו כן גדל בסעיף זה יצוא מוצרים עתירי ידע כגון מכשירי קשר ורכיבים אלקטרוניים. בענף כלי ההובלה היה כאן יצוא של מבדוק.

הביקוש האזרחי למכונות וציוד, הן מייצור מקומי והן מיבוא, גדל ב-1974 (9) בקצב איטי. לעומת זאת חלה עלייה בביקוש מערכת הביטחון מענפים אלו. הגדלת ביקוש מערכת הביטחון גרמה לכך שחלה ירידה ביצוא הענפים המייצרים למערכת הביטחון. ירידה בשיווק לשוק המקומי חלה בענף המתכת הבסיסית (שחלק מתפוקתו מיועד להשקעה בציוד וחלק לבנייה) ובמוצרי המתכת והמכונות. לעומת זאת חלה עלייה בשיווק לשוק המקומי בענף הציוד החשמלי והאלקטרוני. בכל הענפים הנ"ל חל גידול רב ביצוא, שהתבטא גם בעליית אחוז היצוא בתפוקה.

בקבוצות אחרות בולטת העלייה ביצוא הדלק, וזאת עקב מציאת שווקים לעודפי תזקי הדלק שהצטברו במשק, וכן הגידול ביצוא ענף הכימיקלים כתוצאה מעליית הביקוש העולמי לחומרי הדברה ודשנים בגלל עליית מחירי המזון בעולם.

אחד הגורמים החשובים בהתפתחות היצוא הינו הרווחיות היחסית. בהתרחבות המהירה של היצוא מאז היציאה מן המיתון ועד 1971 היה חלק נכבד לתהליך המצטבר של העלייה ברווחיות היחסית ביצוא¹, עם הנהגת מדיניות עידוד פעילה באמצעות העלאת השער האפקטיבי. עליית הרווחיות לוותה בעלייה איטית בביקוש המקומי ובעלייה אטית במחירי התשומות, כאשר במשק מצויים עדיין גורמי ייצור בלתי מנוצלים, ובהתרחבות הביקוש העולמי. בין השנים 1966 ל-1970 עלתה התמורה ליצואן בכ-40 אחוזים, בעוד שמחירי התשומות ומחירי התפוקה המקומית עולים בכ-12 אחוזים בלבד.

ב-1971 וב-1972 החלו להתפתח לחצי ביקוש, וזאת על רקע של תעסוקה מלאה בגורמי הייצור. בחלק מן התשומות היתה עליית המחירים מהירה מזו של התמורה ליצואן. כן הואט קצב הגידול של מחירי היצוא יחסית למחירי התפוקה. הירידה ברווחיות היחסית השתקפה בהאטת הגידול הריאלי ביצוא התעשייתי מאז הרביע האחרון של 1972.

במשך תשעת החודשים הראשונים של 1973 חל שיפור במגמת הרווחיות. ירידת שער הדולר בשוקי אירופה בין ינואר ליולי 1973 הביאה לירידה של 14 אחוזים בשער הל"י הצמודה אליו לעומת המטבעות האירופיים. ירידה זו תרמה לעליית מחירי היצוא פו"ב בדולרים, שעלו במשך תשעת החודשים הראשונים של 1973 בכ-21 אחוזים. העלאת התמריצים ליצוא בחודשים אפריל ואוגוסט 1973 הביאה לעליית השער האפקטיבי ביחס לדולר בכ-4 אחוזים (לוח ד'-20), ובסיכום, עלתה התמורה ליצואן בתקופה הנידונה ב-25 אחוזים. מחירי התפוקה המקומית ומחירי התשומות עלו בקצב איטי יותר — 14 אחוזים ו-22 אחוזים בהתאמה. מבין מרכיבי התשומה, בולטת העלייה

¹ הרווחיות היחסית, הנמדדת כיחס בין מחיר היצוא ליצואן למדד משוקלל של התשומות, או כיחס בין מחיר היצוא ליצואן למחירי התפוקה המקומית, המשוקללים לפי הרכב היצוא. יש לציין, שהשימוש במדד היחס בין מחירי היצוא ליצואן למחירי התפוקה לוקה בחסר, שכן מחירי התפוקה אינם מחירים ליצורן אלא מחירים לקונה, וכוללים בתוכם את מרכיב השינוי במחירים. חיסרון זה בולט במיוחד ב-1974, שבה השינוי במרכיב המסים גדול במיוחד עקב פעולות הממשלה בתחום המחירים.

לוח ד' 21

השקף האפקטיבי לערך המוסף ביצוא התעשייתי (אגורות לדולר), 1965 עד ינואר 1975

הקבוצה ואחוז הערך המוסף	נובמבר 1965	נובמבר 1966	נובמבר 1967	פברואר 1970	אוגוסט 1970	מאי 1971	אוגוסט 1971	אוגוסט 1972	אפריל 1973	אוגוסט 1973	נובמבר 1973	יולי 1974	נובמבר 1974	ינואר 1975
(1) ד' 40	300	336.0	390	420	460	470	510	530	552	562	583	625	750	800
(2) ו' 70	300	336.4	400.0	428.6	470	480	511.1	525.4	546.9	556.9	577.9	619.9	747.1	795.7
(3) ו' 50	300	351.0	420.0	460	490	504	514	534	564	578	599	641	770	838
מדרים														
(1) ד' 40	100	112.0	130.0	140	153.3	156.7	170.0	176.7	184.0	187.3	194.3	208.3	250.0	266.7
(2) ו' 70	100	112.1	133.3	142.9	156.7	160.0	170.4	175.1	182.3	185.6	192.6	206.6	249.0	265.2
(3) ו' 50	100	117.0	140.0	153.3	163.3	168.0	171.3	178.0	188.0	192.7	199.7	213.7	256.7	279.3

במחירי יבוא התשומות (פרט לדלק) — אלו עלו ב-33 אחוזים. מחיר נכסי השקעה ליחידת תפוקה עלה ב-28 אחוזים, ואילו מחירי התשומות המקומיות והשכר ליחידת תפוקה עלו יחסית לאט — 15 אחוזים.

מגמה זו השתנה במשך המחצית הראשונה של 1974 — תקופה, שבה חלה האצה במחירי התשומות והתפוקה המקומית — אלו עלו בשיעור של 20 ו-28 אחוזים בהתאמה. העלייה במחירי התשומות נובעת מעלייה בקצב מהיר ביותר של מחירי התשומות המקומיות — כ-33 אחוזים, ועלייה איטית יותר מהעלייה הממוצעת במרכיבים האחרים של התשומות. השכר ליחידת תפוקה עלה ב-14 אחוזים, מחירי נכסי השקעה ליחידת תפוקה ומחירי היבוא עלו ב-12 ו-11 אחוזים בהתאמה.

בתקופה זו (בין ינואר למאי 1974) ירד שער הדולר בשוקי אירופה, ועקב כך חלה בשער הל"י ירידה של כ-6 אחוזים. מדד מחירי היצוא התעשייתי (פרט ליהלומים, מחצבים ודלק), המבוטא בדולרים עלה במחצית הראשונה של 1974 ב-10 אחוזים. העלאת התמריצים בנובמבר 1973 תרמה עלייה ממוצעת של כאחוז וחצי לתמורה ליצואן, ובסך הכול עלתה התמורה ליצואן ב-12 אחוזים.

במחצית השנייה של 1974 התחדשה מגמת העלייה ברווחיות, כאשר התמורה ליצואן עולה

לוח ד' 22

השכר לשעת עבודה בתעשייה בישראל ובארצות מפותחות, 1965 עד 1974

	השכר לשעת עבודה במדינות תעשייתיות			השכר לשעת עבודה בישראל ¹	
	היחס בין רמת השכר בישראל לשכר בארצות תעשייתיות (5)=(1)/(3)	אחוז הגידול (4)	מדד (3)	אחוז הגידול (2)	מדד ¹ (1)
1965	100.0	..	100.0	..	100.0
1966	109.3	6.2	106.2	16.1	116.1
1967	115.2	5.0	111.5	5.4	122.4
1968	105.8	6.9	119.2	3.0	126.1
1969	101.8	7.8	128.6	3.8	130.9
1970 ²	107.0	10.4	141.9	16.0	151.9
1971	107.7	10.3	156.6	11.1	168.8
1972	110.6	10.6	173.2	13.5	191.6
1973 ³	121.9	12.1	194.1	23.5	236.7
1974	145.2	14.8	222.8	36.7	323.5 ⁴

- 1 קרוב למדד השכר לשעת עבודה בתעשייה בישראל שימש מדד השכר ליום עבודה אפקטיבי בתעשייה מתוך מדדי התעשייה.
 - 2 החל משנת 1970 הוספנו 3.3 אחוזים — אומדן על התשלומים הנלווים.
 - 3 הנתונים לישראל מתייחסים ל-1973(9)...
 - 4 העלייה בשכר ליום עבודה בישראל היא בשיעור של 37 אחוזים. אי-שינוי במספר שעות עבודה לשבוע, לפי הנתון למשק כולו.
- ה ט ק ו ר : 1) הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. (2) O.E.C.D., Main Economic Indicators 1969, 1970, March 1975
- כנתוני השכר כפועל לשעת עבודה בארצות, שבהן אין דיווח על שכר כפועל, השתמשנו בתעריף לשעת עבודה.

ב-32 אחוזים. מרכיב דומיננטי בעלייה זו יש לשינוי השער האפקטיבי עקב הגדלת התמריצים ביולי 1974 ועקב הפיחות בנובמבר 1974, שהביא לעלייה ממוצעת של 20 אחוזים בשער האפקטיבי ליצוא. בספטמבר 1974 החל שער הדולר שוב לרדת בשוקי אירופה. הירידה נמשכה עד חודש מארס 1975, שבו הגיע הדולר לנקודת שפל, הנמוכה מזו של יולי 1973. בחודש אפריל חלה בדולר עלייה קלה. מחירי התשומות במחצית השנייה של 1974 עלו בקצב איטי יותר — 25 אחוזים, כאשר פיוזר עליית מחירי התשומות השונות סביב לעליית המדד המשוקלל — קטן. מחירי התפוקה עלו בכ-24 אחוזים.¹

מתוך התיאור דלעיל נראה, שהשפעה רבה ביותר על מגמות הרווחיות מאז 1973 יש לעובדת ניווד שער המטבעות האירופיים יחסית לדולר. עקב כך הפכה הלירה, הצמודה לדולר, למטבע נייב ביחס למטבעות אלו, אולם הניידות הזאת שהינה גורם אקסוגני למשק, אינה מושפעת מהתהליכים הכלכליים המתרחשים בו ואינה מתאימה תמיד לצורכי המשק. כל עוד הביא הניוד לירידת שער הדולר, השתפר מצבו של היצוא הישראלי, אולם ייסוף בשער הדולר, שגרר עמו ייסוף בשער הל"י גרם לפגיעה ברווחיות היצוא.

עליית הרווחיות כתוצאה מהתנודות בשערים, שאינן נמצאות בשליטת המשק, אין לה אותה השפעה מדרבנת בכיוון של הרחבת הייצור ליצוא בטווח הארוך, שיש להעלאת השער האפקטיבי ע"י מדיניות תמריצים ו/או שינוי השער הרשמי כמו זו, שהונהגה בשנים 1966 עד 1970. שיפור זה ברווחיות יש בו אלמנט חזק של אי ודאות גם בטווח הקצר — גורם, המפריע להתפתחות היצוא.

אם ננכה מהשינוי בתמורה ליצואן את התנודות שנגרמו עקב השינוי בשער הל"י כתוצאה משינוי שער הדולר², נראה שבסך הכול לא חלה עלייה ברווחיות ב-1973(9), וב-1974 היא אף ירדה, למרות העלאת התמריצים והפיחות, שכן אלו "נאכלו" בידי האינפלציה במשק ובידי עלייה מהירה במחירי היבוא. כל זאת בתקופה, שבה היה הביקוש העולמי גורם בולם להתרחבות היצוא, ושבה היה מוטל על גורם הרווחיות גטל כבד יותר מאשר בזמן התרחבות במשק העולמי.

אינדיקטורים נוספים, המורים על ההחמרה במעמדו ההתחרותי של היצואן הישראלי בשוקי חו"ל, הינם היחס בין השכר לשעת עבודה בתעשייה בישראל ובארצות מפותחות, והיחס בין השכר ליחידת תפוקה בתעשייה בישראל ובארצות המפותחות (לוחות ד' 22, וד' 23). ההרעה המשמעותית באה לידי ביטוי כבר ב-1973, כאשר קצב עליית השכר לשעת עבודה בישראל היה מהיר פי שניים מאשר בארצות היצוא של המשק. מ-1974 הלך הפער והעמיק — כאשר בישראל עולה השכר בשיעור של 37 אחוזים³ ובארצות המפותחות במוצע ב-15 אחוזים. השוואת השינוי בשכר ליחידת תפוקה נותנת תמונה דומה.

מתוך בדיקת הרווחיות לפי ענפים⁴ (לוח ג' 3) קשה לראות את הקשר בין השינוי ברווחיות ב-1973 וב-1974 להתפתחות היצוא בענף. ניתן להסביר את התופעה בכמה דרכים: נראה, שאי אפשר להבין את התפתחות היצוא ב-1974 רק מתוך התייחסות לחישוב רווחיות ממוצעת בענף. דווקא ב-1974 פעלו על היצוא גורמים נוספים, שהשפעותיהם היו שונות מאוד גם באותו ענף, והחישוב הממוצע יכול להטעות. אם נקח, לדוגמה, את ענף הכימיה, הרי שעיקר

¹ כמודד לעליית מחירי התפוקה המקומית נלקח מדד מחירי התפוקה הסיטונאית, המשוקלל לפי הרכב היצוא. מחירי התפוקה הסיטונאית הינם מחירים לקונה ולא ליצרן, בשל כך אינם משקפים במהימנות את עליית התמורה ליצרן ממכירה בשוק המקומי. המהימנות לקויה דווקא ב-1974, שבה מרכיב חשוב בעליית מחירים זו נבע מהעלאות בשיעורי המסים.

² ראה לוח נ' ד' 3 בנספח לדוח זה.

³ ראה הערה (4) ללוח ד' 22.

⁴ לגבי הסתייגויות — ראה הערה ללוח נ' ג' 3 בנספח לדוח זה.

לוח ד' 23

מדד השכר ליחידת תפוקה בתעשייה בישראל ובארצות תעשייתיות, 1965 עד 1974
(1965=100)

מדד הכושר ההתחרותי ⁸ של היצוא הישראלי	מדד שער הדולר ² ביחס למטבעות נבחרים	מדד ¹ שער אפקטיבי	היחס בין מדד השכר ליחידת תפוקה בישראל ובארצות תעשייתיות	השכר ליחידת תפוקה בארצות תעשייתיות		השכר ליחידת תפוקה בישראל		
				אחוז הגידול	מדד	אחוז הגידול	מדד	
(8)	(7)	(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
100.0	100.0	100.0	100.0	..	100.0	..	100.0	1965
104.4	100.0	103.5	108.1	2.8	102.8	11.1	111.1	1966
100.8	100.0	115.5	116.4	-7.3	95.3	-0.2	110.9	1967
86.2	100.0	128.3	110.6	0.3	65.6	-4.7	105.7	1968
83.3	100.0	128.3	106.9	3.5	98.9	..	105.7	1969
79.7	100.0	140.9	112.3	5.5	104.3	10.8	117.1	1970
70.1	100.0	160.1	112.3	5.7	110.2	5.6	123.7	1971
62.0	108.0	172.9	115.7	4.6	115.3	7.8	133.4	1972
62.4	116.0	179.9	125.2	4.7	120.7	13.3	151.1	1973
	115.8	204.5				32.5	200.2 (195.3)	1974 ⁴
נתונים רבעוניים								
61.9	111.4	178.0	122.7	..	116.4	..	142.8	1 1973
59.7	116.5	178.0	123.9	2.1	118.9	3.2	147.3	2
58.4	121.7	179.4	127.4	2.0	121.3	4.9	154.5	3
59.1	117.5	185.0	128.5	2.3	124.1	3.2	159.5	4
(62.1) 63.6	112.6	187.3	(131.0) 134.2	1.9	126.5	6.4	(165.7) 169.7	1 1974
(63.0) 64.6	117.5	187.3	(138.6) 142.1	3.9	131.4	10.0	(182.1) 186.7	2
(66.0) 67.6	115.6	201.3	(153.6) 157.4	4.9	137.8	16.2	(211.7) 216.9	3
	117.6	223.8		4.9	137.8	5.7	(223.6) 229.2	4

1 השער הרשמי + התמריצים לקבוצת הערך המוסף העליונה.

2 שער הדולר ביחס למטבעות נבחרים משוקלל בהרכב היצוא הישראלי פרט ליהלומים, לפי ארצות.

4 לאחר תיקון עבור ירידה בפריון ב-1974 הנובעת מרסיון ביקוש. כנ"ל עבור כל שאר המספרים המופיעים בלוח בסוגריים.

3 היחס בין מדדי השכר ליחידת תפוקה בישראל ובארצות תעשייתיות לאחר התאמות (7)(6)(5) = (8).

ה מ ק ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנתון סטטיסטי לישראל, 1973.
National Institute, Economic Review, 1/75, November 1975

מדד מחירי היצוא של ארצות תעשייתיות ושל ישראל, 1968 עד 1974

יחס מחירי היצוא הישראלי בל"י ליצוא לעומת מחירי היצוא של ארצות תעשייתיות בדולרים (8)=(5)(6)(7)	מדד שער הדולר ביחס למטבעות נבחרים (7)	מדד ** שער אפקטיבי (6)	יחס מחירי היצוא הישראלי לעומת מחירי היצוא בארצות תעשייתיות (5)=(1)/(3)	מדד מחירי היצוא של ארצות תעשייתיות (בדולרים)		מדד מחירי היצוא הישראלי (בדולרים)		
				שיעור הגידול (4)	מדד (3)	שיעור הגידול (2)	מדד (1)	
100.0	100	100.0	100.0	—	100.0	—	100.0	1968
112.3	100	109.5	102.6	1.1	101.1	3.7	103.7	1969
103.1	100	109.5	94.2	8.7	109.9	—0.2	103.5	1970
114.2	100	124.8	91.5	5.0	115.4	2.0	105.6	1971
127.7	108.0	134.8	87.7	8.6	125.3	4.1	109.9	1972
147.4	116.8	140.2	90.0	16.7	146.2	19.7	131.6	* 1973
177.2	115.8	159.4	96.0	19.5	174.7	27.4	167.7	1974
1972 = 100								
114.9	108.3	104.0	102.0	11.7	116.7	19.0	119.0	* 1973
138.1	107.4	118.2	108.8	19.5	139.4	27.4	151.6	1974
108.7	103.3	102.9	102.3	..	105.3	..	107.7	1 1973
117.0	108.0	102.9	105.3	7.5	113.2	10.7	119.2	2
120.8	112.8	103.7	103.3	8.5	122.8	6.4	126.8	3
121.9	109.0	107.0	104.5	0.7	123.7	2.0	129.3	4
122.2	104.4	108.3	108.1	1.4	125.4	4.8	135.5	1 1974
125.6	108.9	108.3	106.5	11.2	139.5	9.6	148.5	2
139.8	107.2	116.4	112.0	3.2	143.9	8.5	161.1	3
154.9	109.0	129.4	109.8	3.5	149.0	1.6	163.6	4

* השוני בשיעור הגידול בשנת 1973 נבע משוני בהרכב הסלים, ששימשו לחישוב מדד מחירי היצוא בשנים 1968 ו-1972.
 ** שער אפקטיבי משוקלל ביצוא לקבוצת התמריצים העליונה.
 המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ו-116, Table 19, Number 71, p. 116, *National Institute, Economic Review*, 1975.

הגידול ביצוא הענף נובע מעלייה ביצוא חומרי הדברה ודשנים — מוצרים שנהנו מעלייה גדולה בביקוש בחו"ל, ואילו תת ענפים אחרים, השייכים לענף הכימיה לא עלו בשיעור כה ניכר. העלייה הדיפרנציאלית בכמות התבואה גם בעלייה דיפרנציאלית במחיר היצוא פו"ב, וכתוצאה מכך ייתכן מאוד, שקיים פיזור רב במדד הרווחיות בענפים סביב המדד הממוצע.

ייתכן שבענפים מסוימים, בעיקר בענפים, שבהם חל פיתוח טכנולוגי בשיעור ניכר, יש משקל רב לעלייה ברווחיות. בעבר, שתרמה לפיתוח תשתית בענף שאיפשרה את הגדלת היצוא ב-1974. כמו כן ייתכן, שדווקא בתקופה, שבה קיימת אי בהירות ביחס להמשך ההתפתחות הכלכלית במשק, השתדלו היצרנים לשמור על שוקי היצוא, למרות ירידה ברווחיות.

הקריטריון הרלבנטי לבדיקת הרווחיות בענפים השונים צריך להיות השינוי ברווחיות ביחס להון העצמי. הרווחיות ביחס לתשומות הנה אינדיקטור חלקי בלבד. כמו כן אין האינדיקטור הנ"ל מלמד על השינוי ברווח ליחידת תפוקה.

5. היצוא והיבוא של שירותים

בחשבון השירותים, פרט לשטחים וליבוא ביטחוני, היה ב-1974 עודף של 137 מיליון דולר. לאחר 111 מיליון ב-1973, ו-177 מיליון ב-1972. שיעור הגידול הנומינלי בצד היצוא היה ב-1974 דומה בגודלו לזה של היבוא — כ-35 אחוזים, לאחר קצב מהיר יותר ביבוא מאשר ביצוא ב-1973 — 38 אחוזים לעומת 23 אחוזים בהתאמה.

בסעיף התחבורה חלה ב-1974 עלייה גדולה מאוד בהכנסות — כ-270 מיליון דולר, לעומת עלייה של 80 מיליון דולר בלבד בהוצאות¹. העלייה הגדולה בהכנסות (57 אחוזים בערך לעומת 1973) נובעת מהעלייה בהכנסות מהובלת מטענים (עלייה של 62 אחוזים בערך לעומת 1973). כ-60 אחוזים מהגידול מקורם בעליית מחירים, והיתר — מקורם בגידול ריאלי ביצוא. עליית המחירים נובעת מעליית מחירי הדלק בעולם מאז הרביע האחרון של 1973. יש לציין, שהמגמות במחירי אמצעי ההובלה השונים הן שונות — לעומת עלייה חדה בתעריפי הובלה במכליות בסוף 1973 וירידה במשך 1974 לעומת סוף 1973, הרי שבתעריפי ההובלה בקווים חלה עלייה במשך 1974. בהכנסות מהובלת נוסעים חלה עלייה נומינלית של 33 אחוזים. עליית המחירים היתה בשיעור של כ-28 אחוזים, כך שריאלית חל כאן גידול של כ-4 אחוזים. בסעיף זה ניכרת השפעת המלחמה בעיקר ברבע האחרון של 1973. ב-1973 (9) היה הגידול הנומינלי בסעיף 6 אחוזים לאחר עלייה של 26 אחוזים ב-1972. את ההאטה בגידול בסעיף יש לראות על רקע הירידה במספר התיירים, שהגיעו לארץ ב-1973 וב-1974. מקור שלישי להכנסות בסעיף התחבורה הינו הוצאות של חברות ספנות ותעופה זרות בנמלי הארץ והכנסות מהחכרת אניות ומטוסים הכלולות בסעיף "הכנסות אחרות מהובלה". בהכנסות מדמי חכירה חלה עלייה בערך של כ-20 אחוזים, אולם ריאלית חלה כאן ירידה של כ-10 אחוזים. הגידול הרב בסעיף "הכנסות אחרות מהובלה" נובע מעלייה בערך מכירת דלק לאניות ומטוסים — מסכום של 9 מיליון דולר ב-1973, ל-43 מיליון דולר ב-1974. ללא קניית הדלק גדלו הוצאות הצוותים הזרים בארץ ב-13 אחוזים נומינלית, וריאלית חלה כאן ירידה.

¹ כיוון שיבוא הסחורות גרשם ס"ף, הרי שהתשלומים עבור הובלת מטעני היבוא לחברות הזרות והישראליות נכלל ביבוא הסחורות, בעוד שהכנסות חברות הספנות הישראליות מהובלת מטעני יבוא נכללות בחשבון יצוא השירותים.

יבוא ויצוא של שירותים*, 1970 עד 1974

(מיליוני דולרים)

1970	1971	1972	1973	1974	1972(9)	1973(9)	1974(9)
א. פרט לשטחים							
תחבורה							
257	328	396	476	745	290	365	562
זכות							
175	205	222	274	353	171	204	258
חובה							
82	123	174	202	392	119	161	304
נטו							
תיירות							
103	178	212	230	194	159	194	139
זכות							
54	60	70	106	142	56	90	114
חובה							
49	118	142	124	52	103	104	25
נטו							
ביטוח מטענים							
10	11	10	17	20	7	13	15
נטו							
ביטוח אחר							
-12	-11	-18	-34	-32	-12	-25	-25
נטו							
שירותי הון							
65	120	127	240	352	93	162	250
זכות							
183	207	247	384	592	171	266	436
חובה							
-118	-87	-120	-144	-240	-78	-104	-186
נטו							
שירותים אחרים							
81	117	137	145	184	101	114	134
זכות							
74	98	121	123	163	87	91	118
חובה							
7	19	16	22	21	14	23	16
נטו							
ממשלה לגמ"א							
28	34	27	19	26	21	14	20
זכות							
54	60	55	95	102	43	67	81
חובה							
-26	-26	-28	-76	-76	-22	-53	-61
נטו							
סך הכול, פרט ליבוא בטחוני נטו							
-8	147	177	111	137	131	119	88
ב. יבוא בטחוני נטו							
-624	-555	-490	-1253	-1082	-358	-353	-869
סך הכול							
-632	-408	-313	-1142	-1015	-227	-234	-781
ג. שטחים נטו							
-10	-25	-61	-95	-142	-46	-78	-110
סך הכול כולל השטחים							
-642	-433	-374	-1237	-1157	-273	-312	-891

* על בסיס רישום היבוא סי"ף.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

בצד ההוצאות חלה עלייה בהובלת נוסעים — 27 אחוזים בערך, לעומת כ-15 אחוזים ב-1973. בסעיף זה, שבו נכללים תשלומי ישראלים יוצאים לחברות ספנות ותעופה זרות, ניכרת ירידה חדה ברביע האחרון של 1973 והראשון של 1974 בגלל השפעת המלחמה והגיוס הממושך.

בהוצאות הובלה אחרות חל גידול של 29 אחוזים בערך לעומת 25 אחוזים ב-1973. קניות הדלק בידי צוותים ישראלים בחו"ל הסתכמו ב-62 מיליון דולר לעומת כ-23 מיליון דולר ב-1973. בהוצאות אחרות של צוותים ישראלים בחו"ל חלה עלייה של 28 אחוזים בערך, ואילו בתשלום דמי חכירה חלה ירידה מ-70 מיליון דולר ב-1973 ל-64 מיליון דולר ב-1974.

בהכנסות מתיירות חלה ירידה של 16 אחוזים בערך, לאחר גידול של 8 אחוזים ב-1973, 22 אחוזים ב-1973(9) ו-19 אחוזים ב-1972. ההאטה ב-1973 והירידה ב-1974 נובעת מירידה במספר התיירים הנכנסים מאז 1972. מספר התיירים הנכנסים הצטמצם ב-14 אחוזים במשך השנתיים האחרונות בשל השפעת הפיגועים הביטחוניים, המלחמה, ההאטה הכלכלית במשק העולמי, והתייקרותה היחסית של השהות בישראל לעומת ארצות אחרות עקב קצב האינפלציה המהיר במשק הישראלי.

בהוצאות בסעיף זה נכללות הקצבות מטבע חוץ של ישראלים היוצאים לחו"ל. בסעיף זה חלה עלייה של 34 אחוזים לאחר עלייה של כ-50 אחוזים ב-1973. בולטת כאן השפעת המלחמה והגיוס הממושך — ברביע האחרון של 1973 ובראשון של 1974. בשני הרביעים הבאים היתה הרמה הרבעונית הממוצעת דומה לזו של הרבעון שלפני המלחמה. בתקופה זו חל כנראה גידול רב במספר היוצאים, הן בגלל השפעת העונתיות, והן בגלל הרצון להינפש אחרי המלחמה.

בחשבון שירותי ההון חלה ב-1974 האטה בגידול בצד ההכנסות (47 אחוזים בערך לעומת 89 אחוזים ב-1973), ואילו בצד ההוצאות היה קצב הגידול דומה לזה של 1973 (כ-55 אחוזים בערך). ב-1974 חלה ירידה בסך הנכסים במטבע חוץ — אלו ירדו בכ-800 מיליון דולר, וייתכן כי יש קשר בין ההאטה בהכנסות וירידת סך הנכסים. (יש לציין, כי לא תמיד קיימת מגמה דומה בין שני משתנים אלו.)

בצד ההוצאות הגידול הינו בסעיף תשלומי הריבית של הסקטור הציבורי. יש לראות גידול זה על רקע הגידול במצבת החובות של המשק לחו"ל — זו גדלה ב-1.1 מיליארד דולר, ועל רקע הגידול בהתחייבויות המשק לחו"ל. בסעיף הביטוח רשומים סכומים גדולים בצד הזכות ובצד החובה, אולם היתרה נטו היא קטנה, שכן קיים קשר הדוק בין זרמי התשלומים והתקבולים: תשלומי פרמיות וכנגדם תשלומי תביעות ועמלה.

הסעיף שירותים אחרים הינו הטרונגי, שיעור הגידול בצד הזכות ובצד החובה דומה ב-1974 — 35 ו-33 אחוזים בהתאמה. בצד הזכות חל גידול בתשלומי יצואנים זרים לסוכניהם בארץ במקביל לגידול ביבוא, ואילו בהעברת הכנסות ע"י ישראלים חוזרים לא חל גידול. בצד החובה חלה עלייה בתשלומי עמלה בידי יצואנים ישראלים, וזאת במקביל לעלייה בהיקף היצוא.

בעסקות עם השטחים המוחזקים חלה עלייה של 16 אחוזים בערך היצוא, לעומת 10 אחוזים ב-1973, ואילו שיעור הגידול הנומינלי ביבוא דומה לזה שב-1973 — כ-40 אחוזים. חלקו הגדול של היבוא — כ-190 מיליון דולר (המהווים 92 אחוזים מהיבוא ב-1974) הינו תשלומי שכר לעובדים מהשטחים. בסעיף זה חלה ירידה ברביע האחרון של 1973 ובראשון של 1974. בשני הרביעים הבאים חלה עלייה בסעיף והרמה היתה גבוהה ב-38 אחוזים מזו של שני הרביעים המקבילים ב-1973. ברביע האחרון של השנה חלה שוב ירידה, שייתכן שיש לראותה על רקע היירידה בהעסקת עובדים מהשטחים כגון ההאטה הכלכלית. סעיף אחר ביבוא מהשטחים, שחלה בו עלייה הינו יבוא שירותי תחבורה — בעיקר שימוש במשאיות מהשטחים, שעלה מ-4 מיליון דולר ב-1973, ל-9 מיליון דולר ב-1974.

יצוא שירותים*, 1970 עד 1974

העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת															
1970	1971	1972	1973	1974	(9)1972	(9)1973	(9)1974	1973	1974	(9)1973	(9)1974	1973	1974	1973	(9)1974
(מיליוני דולרים)				(מיליוני דולרים)				(מיליוני דולרים)				(מיליוני דולרים)			
257.2	328.0	396.2	475.5	745.2	289.7	364.8	562.3	79.3	269.7	75.1	197.5	20.0	56.7	25.9	54.1
סך כל התחבורה															
(54.1)	(68.6)	(86.5)	(88.0)	(117.0)	(68.2)	(72.0)	(92.0)	1.5	29.0	3.8	20.0	1.7	33.0	5.6	27.8
מזה: הובלות נוסעים															
(157.6)	(186.4)	(239.5)	(310.8)	(503.8)	(167.3)	(236.8)	(378.2)	71.3	193.0	69.5	141.4	29.8	62.1	41.5	59.7
הובלות מטענים															
(45.5)	(73.0)	(70.2)	(76.7)	(124.4)	(54.2)	(56.0)	(92.1)	6.5	47.7	1.8	36.1	9.3	62.2	3.3	64.5
הכנסות אחרות מתובלה															
103.0	178.3	212.2	230.0	194.0	158.7	194.4	139.2	17.8	—36.0	35.7	—55.2	8.4	—15.7	22.5	—28.4
נסיעות לחו"ל															
111.3	137.2	148.1	178.2	232.4	111.4	133.8	173.5	30.1	54.2	22.4	39.7	20.3	30.4	20.1	29.7
ביטוח															
64.8	119.8	127.0	240.0	352.0	92.7	162.0	250.0	113.0	112.0	69.3	88.0	89.0	46.7	74.8	54.3
שירותי הון															
28.0	33.7	27.0	19.0	26.0	21.0	14.0	20.0	—8.0	7.0	—7.0	6.0	—29.6	36.8	—33.3	42.9
ממשלה לנמ"א															
81.2	117.0	137.0	145.2	183.7	101.0	114.3	133.8	8.2	38.5	13.3	19.5	6.0	26.5	13.2	17.1
שירותים אחרים															
645.5	914.0	1047.5	1287.9	1733.3	774.5	983.3	1278.8	240.4	445.4	208.8	295.5	22.9	34.6	27.0	30.1
סך כל השירותים															
23.6	35.1	44.0	51.1	64.5	32.0	38.6	47.9	7.1	13.4	6.6	9.3	16.1	26.2	20.6	24.1
יצוא לשטחים															
669.1	949.1	1091.5	1339.0	1797.8	806.5	1021.9	1326.7	247.5	458.8	215.4	304.8	22.7	34.3	26.7	29.8
סך כל השירותים לרבות השטחים															

* על בסיס רישום היבוא סי"ף.
ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח ד' - 27
יבוא שירותים*, 1970 עד 1974

העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת																
1970	1971	1972	1973	1974	(9)1972	(9)1973	(9)1974	1973	1974	(9)1973	(9)1974	1973	1974	1973	1974	(9)1974
(מיליוני דולרים)																
(מיליוני דולרים)																
(מיליוני דולרים)																
174.5	205.3	221.5	273.7	352.9	171.0	204.3	258.4	52.2	79.2	33.3	54.1	23.6	28.9	19.5	26.5	סך כל התחבורה
(17.7)	(20.2)	(22.7)	(26.0)	(33.0)	(18.7)	(23.0)	(27.0)	3.3	7.0	4.3	4.0	14.5	26.9	23.0	17.4	מזה: הובלת נוסעים
(156.8)	(185.1)	(198.7)	(247.7)	(319.9)	(152.3)	(181.3)	(231.4)	49.0	72.2	29.0	50.1	24.7	29.1	19.0	27.6	הוצאות הובלה אחרות
53.8	60.1	70.2	106.0	142.4	56.2	90.3	114.3	35.8	36.4	34.1	24.0	51.0	34.3	60.7	26.6	נסיעות חו"ל
114.5	137.6	157.1	194.6	243.6	116.2	146.3	182.7	37.5	49.0	30.1	36.4	23.9	25.2	25.9	24.9	ביטוח
183.1	206.9	246.8	384.0	592.0	171.3	266.0	436.0	137.2	208.0	94.7	170.0	55.6	54.2	55.3	63.9	שירותי הון
53.8	60.3	55.0	95.0	102.0	43.0	67.0	81.0	40.0	7.0	24.0	14.0	72.7	7.4	55.8	20.9	ממשלה לנמ"א
74.1	97.7	120.6	122.7	163.4	86.9	91.3	117.6	2.1	40.7	4.4	26.3	1.7	33.2	5.1	28.8	שירותים שונים
653.7	767.9	871.1	1176.0	1596.3	643.7	865.2	1190.0	304.9	420.3	221.5	324.8	35.0	35.7	34.4	37.5	סך הכול (פרט ליבוא ביטחוני)
624.4	554.6	490.0	1253.0	1151.8	358.0	353.0	868.6	763.0	—101.2	—5.0	515.6	155.7	—8.1	—1.4	146.1	יבוא ביטחוני
33.7	60.4	105.0	146.6	206.2	78.0	116.4	158.1	41.6	59.6	38.4	41.7	39.6	40.7	49.2	35.8	יבוא מהשטחים
1311.8	1382.9	1466.1	2575.6	2954.3	1079.7	1334.6	158.1	41.6	59.6	38.4	41.7	75.7	14.7	23.6	66.1	סך כל יבוא השירותים

* על בסיס רישום היבוא ט"ף.
** לא כולל יבוא ביטחוני.
ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.